

Ms 5254/270

EGYENLŐSÉG

A MAGYAR ZSIDÓSÁG POLITIKAI HETILAPJA * MEGJELNIK HETENKÉNT EGYSZER

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL,
BUDAPEST, V. LIPÓT-KÖRUT 26. SZÁM
(FÉLEMELET) ** TELEFONSZÁMOK:
SZERKESZTŐSÉG, KIADÓHIVATAL ÉS KÖNYV-
KIADÓVÁLLALAT 144-80, NYOMDA 98-70

SZERKESZTETTE 1898-1915
SZABOLCSI MIKSA
SZERKESZTI
DR. SZABOLCSI LAJOS

ELŐFIZETÉSI FELTÉTELEK: EGÉSZÉVRE
350 KORONA, FÉL ÉVRE 175 KORONA,
** NEGYED ÉVRE 90 KORONA **
HIRDETÉSEK FELVÉTTETNEK A KIADÓ-
HIVATALBAN: V. LIPÓT-KÖRUT 26. SZÁM

GOLDZIEHER IGNÁC DR.

1850-1921.

magyar királyi udvari tanácsos, a sémi filológia nyilvános tanára, a Magyar Tudományos Akadémia rendes és igazgatótanácsának tagja, első osztályának elnöke, nyelvtudományi és klasszika-filológiai bizottságának tagja, a cambridgel egyetem tiszteletbeli doktor litteraruma, az aberdeen-i egyetem tiszteletbeli doktor jurisa, a kopenhágai tudományos akadémia, a szentpétervári császári tudományos akadémia, a berlini Königlich Preussische Akademie der Wissenschaften, a göttingeni Königl. Gesellschaft der Wissenschaften, a British Academy, az amsterdami királyi tudományos akadémia, a madridi Real Academia de la Historia, a bajor királyi tudományos akadémia levelezőtagja, a holland-indiai Kor. Instituut voor Daal-Laand en Volkenkunde, a Jewish Historical Society of England és a párisi Société Asiatique külföldi, a Budapesti Filológiai Társaság, a Deutsche Morgenländische Gesellschaft, a Royal Asiatic Society, a kalkuttai Asiatic Society, az Institut Egyptien, az American Oriental Society, a helsingfors-i finn-ugor társaság, a stockholmi vallástörténeti társaság tiszteletbeli tagja, a nyolcadik nemzetközi orientalista kongresszus (1889) nagy aranyérmének tulajdonosa, a konstantinápolyi magyar tudományos intézet igazgatótanácsának, a magyar keleti kulturközpont elnöki tanácsának, a Magyar Néprajzi Társaság, a Felső Oktatási Egyesület és a lipcsei Deutscher Verein zur Forschung Palestinas választmányi tagja, a Congrés International de Histoire des Religions és a nemzetközi orientalista kongresszus állandó központi bizottságainak tagja és több ízben osztályelnöke, volt dékán.

ת נ צ ב ה

Egyes szám 8 (nyolc) korona

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Goldziher Ignác dr. regényes élete

Goldziher Ignác dr. egyetemi tanár, udv. tanácsos, a M. Tud. Akadémia osztályelnöke, kit 1917 június 12-én választott meg dékánjává a Budapesti Kir. Tudományegyetem bölcsészeti fakultása: a művelt világ legnagyobb orientalistája volt. A magyar zsidóság e nagyjának élete valódi regény...

A 10 éves csodagyermek.

Goldziher családjában több nemzedékről datálódik a héber tudományok szeretete. Nagypapa, ki köpcsényi kereskedő volt, annyira a héber irodalmi művekkel foglalkozott, hogy emiatt anyagilag megrongálódva, a negyvenes években Szekesfehervárra költözött. Itt született Goldziher Ignác 1850-ben, június 22-én. Egyetlen gyermek lévén, apja, Adolf, ki egyszerű bőrkereskedő volt ellenére szintén sok időt szentelt a héber ismereteknek, kiváló gondot fordított fia kiművelésére. Hat órákor fölkelte már és küldte könyvei mellé, még pedig a héber könyvek mellé, melyeknek ismeretébe Freudenberg Mózes nagy buzgalommal vezette be. A Szekesfehervárt végzett elemi iskolák után Goldziher Ignác ugyanitt a cisztercita főgimnáziumban végeztetett őt osztályt kintű eredménnyel s ez időben a helybeli orthodox és haladóparti zsidók torzalkodásáról már 10 éves korában írt és zsebkönyvből kinyomatottnál műveivel föllünnést keltett fia ismét magára vonta a figyelmet, 13 éves kora betöltésének alkalmából a zsinagógában tartott halachikus és exegetikus szónoklatot.

Tizennégy éves korában, atyjával együtt Pesten találjuk. Itt magánaton elvégezte a felsőbb gimnáziumi osztályokat és 15 éves korában letette a reform. gimnáziumban az érettségit. Héber tanulmányait Brill S. L.-nél, a pesti rabbinátus érdemes elnökénél folytatta Bacher Vilmos dr.-ral, Jaulusz aacheni rabbival és másokkal. Még diákkorában rendkívüli hallgatónak beiratkozott az egyetemre és itt Vámbéry Ármínak legbuzgóbb tanítványa lett, ki a fiatal, alig 15 éves fiuban nem győzven csodálni ismeretei gazdagságát, őt barátjául fogadta és bemutatatta néhai Ballagi Mórnak, ki hasonlóképen mély rokonszenvvel csüngött a tudós fiun.

19 éves korában doktor.

Vámbéry ajánlatára Eötvös József báró, akkori kultuszminiszter 400 forintos ösztöndíjjal külföldi tanulmányútra küldte Goldziher Ignácot, ki így Berlinben Rödigernek és a Hildesheimer-intézetben Berliner dr.-nak volt később is nagyon megbecsült tanítványa. Berlint Lipese követte, hol Goldziher Fleischer Henriket, a jelenkor egyik legnagyobb orientalistáját hallgatta. Itt ösmerkedett meg Kármán Mórral, a jeles bölcselelvél, kivel mihamar összeharátkoztak és akivel egyetemben elhatározták, hogy a németországi kecsgetető ígéretekkel s a följánlott egyetemi tanári állásokat mellőzve, hazájuknak szentelik tudományos képzettségüket.

A fiatal tudós Lipéséből Leydenbe ment és onnan 1869-ben, 19 éves korában a lipcei tudori oklevéllel visszatért hazájába és a budapesti egyetemen magántanári képesítést nyert. Ekkor már folyékonyan beszélt héberül, arabul, törökül, angolul, franciául és magyarul meg németül; jártas volt továbbá a syr, perzsa és kaft nyelvekben.

A svéd mánás.

Eötvös báró mind e képességeiről tudomást szerzett és azokat méltányolva, 1200 forintos ösztöndíjjal és az egyetemi tanárság ígéréttel tanulmányútra küldte. 1870-ben Bécsben találjuk Goldziher Ignácot, majd Leydenben keleti kéziratok tanulmányozása közben. Egy évnél hosszabb tanulmányútja után Eötvös báró, Vámbéry és Ballagi kieszközöltek, hogy Goldziher ismét nagyobb ösztöndíjjal Palesztinában, Jeruzsálemben, majd Damaszkuszban folytatta tanulmányait. Damaszkuszban, hol a vulgárarab dialektusokkal ösmerkedett meg, a véletlen összehozta Landberg Caro gróffal, Svédország legkiválóbb nyelvészével és mánásdval, ki Goldziher legnagyobb bámuló közé sorakozott. Négy hónapig laktak együtt s Goldziher csak

később tudta meg, minő előkelő társadalmi állású lakótársaság volt, mert Landberg grófi címét is elhallgatta előtte. A szent földről visszafelé jöttében Goldziher megfordult Konstantinápolyban, majd Kairóban beiratkozott sofistának a Kelet egyik legelső főiskolájába. Itt annyira megbecsülték tudományát, hogy az egyiptomi khedive könyvtárosává akarta kinevezni.

Andrássy szerepe.

Kettős csapás hívta vissza a Keletről: atya halála, mely a családfenntartás gondjait is vállára rakta; azután meg legnagyobb jóakarója, Eötvös József bárónak elhunya. Eötvös halála folytán elesett az egyetemi tanárságtól; Fleischer tanár ajánlata folytán hivták ugyan több külföldi egyetemre, de föltett szándékához köpest nem ment idegenbe. Szomorú napoknak nézett eléje. Így történt, hogy már 1875-ben Stremeyer akkori osztrák kultuszminiszter meghívta a bécsi egyetemen megüresedett keleti nyelvek tanszékére. Goldziher, mert Treforttól mítseni remélhetett, már hajlandónak mutatkozott a bécsi tanszék elfogadására, mikor egy véletlen újabb reményeket támasztott és halomra döntötte ezekkel együtt a régiéket is.

Andrássy Gyula gróf, akkori külügyminiszterrel ugyanis találkozott ez időben Stremeyer miniszter s így aposztrofálta: „Nektek ugyan sok jeles emberetek lehet Magyarországon, ha egy oly kiváló tudóst, mint Goldziher, nem tudtok alkalmazni.” Andrássyt bántotta e megjegyzés s ezért Treforthoz fordult Goldziher kinevezése végett. Trefort ezt meg is ígérte és Goldziheret fölhívta, hogy egyenesen hozzá nyujtsa be kérvényét az egyetemi tanársággért. Goldziher — bár az egyetem bölcsészeti fakultásának megkerülésében lévő alaki hiányt említette Trefort előtt — követte a tanácsot és bizva az ígérethez, a bécsi meghívást visszautasította.

A hitközségi titkár.

Jó darabig nem került sor a döntésre, de mikor az eredményt közzétette a Budapesti Közlöny a — Hatala Péter kinevezését hozta meg. Goldzihernek pedig fegyelmit akasztottak a nyakába, hogy a miniszter egyenes utasítása folytán — a bölcsészeti fakultás megkerülésével nyujtotta be folyamodványát. A kétségbeesett helyzetben, mikor a bécsi egyetem tanszékét visszautasította, a budapestin pedig mellőzték, a pesti hitközség jött segítségül, megválasztván Goldziher Ignácot 1875-ben titkárává.

Nagyszabású munkásságáért a Tud. Akadémia még 1876-ban levelező tagjává, 1892-ben rendes tagjává, utóbb az I. osztály elnökévé választotta meg. Helyét „A spanyolországi arabok helye az iszlám fejlődése történetében” c. értekezésével foglalta el. A prágai egyetem 1888-ban ismét megkínálta a tanári székket, de nem fogadta el. Ellenben aratótt diadalt diadalra, hirt, tisztességet, becsületet szerzett a magyar tudományak számtalan alkalmával, niessze tul az ország határain.

A svéd király.

Az 1889-iki stockholmi keleti kongresszuson a svéd király pályadíját Goldziher és a híres strassburgi keresztény orientalista tudós: Noeldeke nyerték el, bár Goldziher nem is pályázott. Maga a svéd király, Oszkár tüzte a mellére a Wasa-rendet és nyujtotta át az 1600 aranyas jutalmat. A pályázat eredményének kihirdetése alkalmával Landberg Caro gróf többek között így nyilatkozott Goldziheréről: „Mélyebbire hatolt az iszlám titkaiba, mint bárki más, de azért ritka szerénysége valóban feltűnő volt. A budapesti Holló-utcában levő csendes otthonából mestermű után mesterművet küldött nekünk.” Ötszáz, a világ minden részéből összegyűlt nyelvész előtt mondotta ezt Svédország legkiválóbb tudósa.

Midőn a török szultán, Abdul Hamid több kiváló orientalistát akart kinevezni, a kiválasztott két európai tudós közül az egyik ismét Goldziher volt, a másik Noeldeke. Goldziher tudományos érdemei első elismerésül a leydeni keleti társulat dísztagjául és tud. intézete tagjául választotta. A budapesti tudományegyetemnek 1894 augusztus 17-ike óta nyilvános rendes tanára. Goldziher Ignác volt az első zsidóhíttű rendes tagja akademiánknak s az első zsidóhíttű rendes tanára a budapesti kir. tudományegyetemnek...

Ki volt Goldziher Ignác?

Goldziher Ignác halálára a világ minden tájékán kitűzték a gyászlobogót. Nincs egyetem és nincs akadémia, amelynek ormáról fekete posztó nem hirdeté, hogy Goldziher elköltözött az élethől. Az Egyenlőség felkérte a magyar tudomány és a magyar zsidó kultúra vezéréit: írják meg az Egyenlőségben a magyar zsidóság részére: Kije volt Goldziher Ignác a tudománynak, a magyarságnak és a zsidóságnak?

A nagy tudóst és nagy gyermeket nem tudom méltóbban jellemezni, mint magának egy bizalmas nyilatkozatával. Azt kérdeztem tőle, mért nem fogadta el az oxfordi egyetem tanszékét, melyre meghívást kapott. Feleletül egy fogadását említette, melyet valamikor édesatyjának tett még diák korában Fehérvárt. Megfogadta, hogy életében három viszonyához mindig hű marad: sohasem fog nevel, válást és hazát változtatni. Megtartotta. De többet is tett. Híven betöltötte azt a feladatát is, melyet isten tehetségének ajándékával ruházott rá. Vallását az igaz szívnek rendületlen hűségével szolgálta; nevének világhírt szerzett s magyar hazájának büszkeségévé s világhírével szebb jövőnk harcosává lett. Hajtsuk meg emléke előtt az egyetem négyszinű lobogóját, — de a háromszinű nemzetit is.

Beöthy Zsolt.

A törpék birodalma felriad, újra kidült egy óriás... Tipusa volt az igazi tudós, akit a tudományos igazságon kívül nem érdekel semmi más és a ki tisztes magasságból néz le a parányok tülekedésére.

Neve dicsőség volt és ragyogás nemzete számára. De megszülethetett volna-e nagy, ha végzete ebbe a korba veii pályafutásának megkezdését, ahol a tudatlan törpék numerus elausussal verik vissza a forrástól a tudományra szomjazókat?

Mig élt, mennyire fájhatott érzékeny, finom lelkének a durvaság és tudatlanság tobzódása! Mi fájdalommal, de büszkén siratjuk el, mert nagysága és világra szóló hírneve: hitvallás érettünk és súlyos vádbeszéd a gyűlölködők ellen.

Vázsonyi Vilmos.

Tisztelt szerkesztő ur, ön emléksorokat kér tőlem Goldziher barátomról, szomorú elhunytá alkalmából. Mit is írjak? Én egyaránt hibának tartom őt ünni azért, mert zsidó volt és dicselkedni vele, hogy zsidó volt. Hiszen tetszik tudni, most ébredők vagyunk. Egyszer azonban ebből is fel fogunk ébredni s akkor arra ébredünk, hogy magyar volt, dísz a tudománynak, büszkesége nemzeti kultúránknak és hogy volt-e még egyéb is, azzal csak a biográfusok fognak törődni, a nemzet halásán be fogja érni azzal, hogy az övé volt.

Budapesten, 1921. november 13.

Rákosi Jenő.

Hű és igaz volt; nemes és jó. Hitt az örökgy Istében és buzgó szeretettel vágyakozott arra, ami az ember lelkében halhatatlan. A mindenség központját nem önmagában kereste, de együtt élt azokkal, akik évezredek át ültették, ápolták, nevelték a lélek kultúráját; és reményekben és eszményekben együtt élt azokkal az eljövendővel, akik annyi visszahanyatlás és eselődés után évek és évszázadok hosszú folyamán át ismét csak a kultúrát, a jóságot, a nemességet, a tudomány kultúráját fogják építeni és nevelni.

Tolmács volt a Kelet és Nyugat közt; világrészek szellemi kincselt növeit és cserélte ki egymás közt. Innen, a magyar földről szól a szava, innen szárnyalt az írása. Szegény volt, de független és harmonikus; a tudós, a tanító, a zsidó, a magyar: egyazon Ember volt!

Egyszer csak rejtőzetes robozással dől egymásra Kelet és Nyugat és megesufeltatik mindaz, ami kultúra; a porba tiport Magyarországgal szemben pedig megtagadtatik minden nemesség, jóság és igazság. Goldziher Ignác aranytiszta magyar szíve száz sebből vérzett; egy szép élet reménye, büszkesége, öröme hanyatlott a haldoklás felé.

Aztán jött lthón a chaos: új emberek, új szavak, lükt szenvedelmek riasztó új accentusai; és az utca, a küllekezés azt rikoltoitotta, a nyomtatott betű azt tanította, hogy a Goldziher Ignácok és — akikkel mint becsült és szeretett hitfelelvel félszázadon át llt együtt éit — nem magyarok, akiknek még a nemzeti fájdalomban való közösséghez sincs joguk!

Ez a gyöttelelem törte meg őt! Kinos napok után bánatos éjszakán a megalázott zsidó, a szegényérzettől vergődő magyar, búba merült hazafi öreg szeméből klesordult, nemes arcán végig pergett a könny. Tudom, érzem, végig pergett a könny. Szomorú éjszakák magános, néma könyve!

Carlyle mondja: Jaj nekünk, ha nincs egyebünk annál, amit mutatni, amit elmondani tudunk. A hallgatás? A hallgatás nagy birodalom: magasabb a csillagos égnél, mélyebb a halál országánál.

Goldziher Ignác bánatos lelke némán száll a halál országán át a csillagok felé.

Vadász Lipót.

Goldziher Ignác egyformán nagy volt mint tudós és tanár. Mint műveibe, lelkét öntötte előadás saiba is. Olyan tárgy, melyet általában száraznak tartanak, szava, hanghordozása által életet nyert. Egyike volt azoknak, kik magyar tudományosság-nak becsületet szereztek a föld egész kerekességén. A maga dominiumában szinte egyedül uralkodó volt, minden szerénysége mellett. Vajh ki lép árva nyomaiba!

Marczali Henrik.

Goldziher mellett a világ orientalista tudományának másik világ-hírű magyar mestere, Löw Immánuel. Löwöt és Goldziher testvéri barátság kapcsolta össze évtizedeken, egy fél évszázadon át. A két rokon nagy szellem együtt világított Európa tudományos boltozatán. És a szegedi főrabbi, valamennyiünk e nagy büszkesége, a következő felejthetetlen sorokat küldte el hozzánk Goldziher Ignácról:

... צר לי עליך אחי

Fáj a szívem éretted, testvérem ..

Irtad, izentéd óvek óta, öregszel, nem bírod tovább. Nem hittük, nem akartuk hinni.

Olyan édes megszokás volt, téged ott tudni a szűk, elfeledett utcának csendes hajlokában; olyan édes megnyugvás volt tudni, hogy ha megakadunk valami esomóban, van aki kibogozza.

Nehéz elhinni most is, hogy nem vagy többé. Az az öserő, amely a Kelet idegen világában úgy el tudott mélyedni, hogy a tudós világ figyelt minden szavára, hogy kutfő lett minden művéből, az az öserő kimerült és elmege pihenni az öröklét idegen világába.

Nehéz elhinni. Pedig elkíváncoztál ebből a mi megeseonkult, felfordult kis világunkból, amelyben világszólvó neved egész varázsa kellett ahhoz, hogy a többiekkel együtt ki ne „igazoljanak“.

A külföld tudós társaságai magukénak vallottak: „igazolt“ a tudós világ osztatlan elismerése. Nem a külföld okozta, hogy vérig sértve visszavonultál könyvpoleos odudba. Most a polcokat is otthagytad, minket is elhagytál.

Fáj a szívem éretted, testvérem...

Nem igazolhatnak már a földön. Megigazul hívő lelked örök bírása előtt.

Nagy ür marad utánad a magyar tudományosság mezején. Betelik majd csakhamar: betöltik a Kmoskók. És Madrid, Upsala, Oxford tudós társaságai is bizonyára sietnek majd, őket helyedre ültetni.

Szeged, 1921 november 13.

Löw Immánuel.

Temetik Magyarország legnagyobb tudósát, a magyar zsidóság legnagyobb dicsőségét.

Két héttel ezelőtt voltam utoljára nála. Dolgozószobájában jött elém, könyvekkel megrakott íróasztala mellől, hol délelőtti postáját bontogatta. Európa és Ázsia messze városából jöttek a tudós és hódoló levelek s ő szokott tartalmas szellemességével beszélt küldőikről. Jól esett neki az elismerés, melyet hivalkodás és önhittség nélkül élvezett s magától értetődő módon fogadott. De csak fénylő szeme volt a régi. Testileg utolsó betegsége óta, nagyon megrokkant s hajlott tartása és szenvedő külseje fájdalom látvány volt nekem.

Már gimnazista koromban kerüllünk össze s mint egyetemi hallgatók, Alexanderral együtt sűrűn jártunk el hozzá — talmudot tanulni. Aztán mi Bécsbe mentünk, ő Leydenbe, honnan darab ideig leveleit küldte. Midőn hat-hét év múlva itthon talál-

koztunk, már sokan tudtuk, hogy ő a tudomány marsall-botját magával hozta.

Érintkezésem vele állandó volt, már a zsidó ügyek révén is, melyek őt bensőleg elfoglalták. Soha hívőbb lelket, forróbb érzésű zsidó szívet nem ismertem. Felekezeti állapotainkról való kritikája némelykor tulzó volt, talán epés is, de őszinte meggyőződésből fakadt s ezért sokszor sugalló erővel hatott. A Magyar Zsidó Szemlének darab ideig lelkes munkatársa volt s ő volt az első, aki itt egy irodalmi társulat megalapítását javasolta és szükségesnek hirdette. Később egy bíráló cikk miatt elfordult a Szemléből. Ma is, több mint harminc év után, örömmel gondolok a kibékülésre, mely a köztünk való egy-két évi elhidegülésnek véget vetett. Akkor tapasztaltam először, mennyivel kényelmesebb dolog munkatársnak, mint szerkesztőnek lenni.

Midőn két évvel ezelőtt — vagy tegnap volt? — az akadémiai tagok igazolása vitájában Lóczy Lajos, a híres magyar geológus, azt fejtegette az Akadémiában, hogy a zsidókat a hozzá való tehetségük miatt, ne riasszák el a tudomány magyar nyelven való műveléséről, de Akadémiában, egyetemen sem választás, sem kinevezés útján erkölcsi elismerésben ne legyen részük, mert a zsidó mindig idegen faj marad — Goldziher állott fel védelmünkre s nyugodt méltósággal, de határozott hangon reklamálta a zsidók magyar voltát, amiből magukat kizárni nem engedik. Legközelebbi találkozásunkkor közölte velem, hogy Lóczy hozzá írt levelében kijelentette, hogy — őt igenis elfogadja magyarnak. Igy fogadta el a nemzetgyűlésen Dánér — vagy ki volt — Sándor Páll is magyarnak. Egy páran tehát mégis voltánk magyarok.

Goldziher egyszemélyben mintaképe volt a magyarnak, a zsidónak és az embernek s ennyiben az ő halála mindnyájunk közös vesztesége. De akik, mint én, személyiségének szinte páratlan varázsát élvezheték, azoknak külön egyéni gyászra oly elmúlhatatlan, mint az elköltözöttnek: hirneve és dicsősége.

Bánóczy József.

Még alig hült ki az ő nagy szíve, midőn könybe mártott tollal szentelem emlékének e sorokat; meg ravatalán fekszik a nagy ember, midőn váratlan elköltözése fölött érzett döbbenettel gondolkozom a veszteségen, mely a tudományt érte halálával.

A Keletet, az iszlám világot, a mohamedán kultúra óriási körét nálánál jobban nem ismerte senki; teljes fölényvel uralkodott a beláthatatlan területen, melynek legkülönbözőbb és legelrejtettebb pontjain fakasztotta fáradhatatlan szorgalommal a megismerés világosságát. Sűrű egymásutánban gyultak fel a keleti tudományt szolgáló szakfolyóiratokban megjelent kisebb-nagyobb tanulmányainak fénypontjai s félszázadon át minden évben feltűnt egy-egy vasikos kötetének fényoszárója; hetvenedik születésnapja alkalmával mutatja nekem a Korán magyarázatainak történetéről írt legújabb könyvének még füzetlen ivoit, s mondá: lássa, ez az én születésnapj ajándékom, eddig még mindig sikerült meglepnem magamat születésem napjára egy kötetel. És ezen bámulatosan termelő képességnél az a csodálatos, hogy a megdicsőült munkásságában és munkáinak értékében nem lehet fejlődést megállapítani; ifjúkori dolgozatai éppugy nem szorultak jóakaró elnézésre, mint ahogy pályája alkonyán nem mutatkozott el-lankadásnak parányi nyoma sem. Már husz éves korában megjelent első nagyobb tanulmánya az elis-

merés oly magas fokára emelte, hogy hat évvel utóbb, tudós életének hatodik születésnapjára ajándéka körül, mely az őshéberék mithoszát tárgyalta, nagy vihar támadt; hozzászóltak hivatottak és hivatlanok egyaránt, de az indító ok valamennyinél az volt, hogy a legsúlyosabbak egyike, *Goldziher* írta, komolyan kell venni. A német tudományos körök, melyek részéről a legnagyobb támadások érték, azóta a babylóniai ásatásokból sokat tanultak, más nézeteket vallanak, eljutottak kézzelfogható adatok támaszával arra a nyugovóra, ahová *Goldziher* az ásatások által még felszínre nem hozott feliratok nélkül a génie intuiciójával tudott felemelkedni s csak pár évvel ezelőtt mondta nekem jóleső örömmel: fényesen igazol engem a jelen, a németek most támasztják fel könyvemet, amiről negyven évvel ezelőtt azt hiték, hogy eltemették.

Gyakran volt alkalmam külföldi szaktudósokkal róla beszélgetni, de nem akadtam a legnagyobbak közt sem csak egyre is, ki ne föltétlenül hódoló elismeréssel szólt volna felőle, mely igazi fényében az orientalisták kongresszusain nyilvánkozott meg. Nekem egy alkalommal dr. *Fauthner*, jelenleg müncheni hercegérsek, akkor még csak strassburgi egyetemi tanár azt mondta: mily boldog lehet ön, hogy *Goldziher*nél tanulhatott, hogy most is akkor beszélhet vele, amikor akar. S nekünk magyaroknak öröm volt nézni, megfigyelni a kongresszusokon, miként jöttek közelébe jutni, miként forgolódnak körülötte, mint nap körül a bolygók, miként keresik személyes ismeretséget, kik addig csak könyveiből ismerték, miként helyezik minden ünneplés közepontjává a világ minden részéről összesereglett egyházi, világi, nagynevű és még névtelen, legmagasabb arisztokrata és kis polgári származású tudós, akár európai vagy amerikai, akár arab vagy hindu. S mi örömmel szemléltük a háttérből a körülrajongást, hiszen a miénk ő, s mindig is csak a miénk akart maradni.

A körülrajongás okát azonban nem egyedül az ő bámulatos tudásában találjuk meg, mellyel fölényesen uralkodott a tudománysszaktot művelők mindenike fölött, de talán még inkább abban, hogy nagyszívű ember volt, aki a társaságban és magánérinkezésben nem gombolózkodott az egymagában álló tudós hozzáférhetetlen varázsköpenyébe, hanem aki minden rangu és rendű emberrel szemben meg tudta űzni a megfelelő hangot, egyenes közvetlenséggel engedett bepillantást egész lelki világába, élceivel, adomáival, szellemes ötleteivel, sziporkázó megjegyzéseivel s élményeinek elbeszélésével mindenkor újabb találkozásra irányuló meleg vágyódást váltott ki abból, aki vele érintkezésbe jutott. Ragyogó szellemének üde frissességét nem tudják elhomályosítani az utóbbi évek betegségei, melyek megtörték testi erejét, mindvégig lebilincselő hatással szórta lelkének kincsét, felejtethetlenné téve a vele töltött percekét.

Nem fogjuk többé beszédes ajkairól hallani ötletes mondásait, mosolygó szemeiből nem sugárzik többé ránk a bölcs mester jóakarata, a nagyok legnagyobbjának is el kellett körünkől távoznia. Könyves szemmel látjuk elvonulni előttünk a porhüvelyt, fájdalommal helyezük koporsójára a gyászoló szeretet koszoruját, de büszke örömmel s a lélek emelkedettségével tekintjük át nagyritka szellemének itt-hagyott kincseit, mikkel a tudományt gazdagította, a megismerést gyarapította, amelyek kiapadhatatlan forrást nyitottak meg és biztos vezetést adnak minden időkre a mohamedán Kelet megértésében.

Dr. Venetianer Lajos,

A leghíresebb orientalistában egyéni nézetem szerint a nagy hazafit kell elsősorban tisztelni. Nagy tudóssá lenni is érdem, — de a hazai rögöt oly entuziazmussal szeretni: példa nélküli. Tíz külföldi egyetem is vetélkedett őt megnyerni, de lemondott mindenikről, mert magyar szíve a magyar hazáért dobogott. Hívta őt Berlin, Bonn, Heidelberg, Königsberg, Strassburg (Theodor Noeldeke helyére), Götting, Oxford, Prága, de minden meghívást visszautasított.

Halála is tanúságot tesz arról, hogy megcsonttatásunk dacára a külföldön is megismerik a magyar hirnevet. A sok-sok külföldi egyetemen a szél gyászlobogót lenget, ami azt jelenti, hogy a magyar nemzet nem érdemli meg a gyalázatot, ennek a nemzetnek fényes jövője van, mert ime olyan fia van, mint a nagy *Goldziher*.

Tisztelem emlékére, mintha atyám lett volna és szerettem őt, mint ahogy testvért kell szeretni.

Nagyon fáj nekik, hogy „idegen”-nek deklaráltak bennünket. És jellemzi nagy hazafiságát, hogy midőn külföldre hívtak engem is, de lemondottam a megfizetéséről, — megcsókolt, mert hazámat akarom szolgálni és nem a külföldet!

Utolsó napjaiban is a hazaszeretet tört ki lelkéből. „Ha külföldre elhívtak volna, a mai súlyos időkben is, most is itthon maradtam volna.”

Ez volt utolsó mondása, amit tőle hallottam.

Mahler Ede.

Igen tisztelt Szerkesztő Ur!

Ha a fájdalom és megilletődés nem lenne is elfojtva, még akkor sem éreznék hivatottságot, hogy — mint egy idegen szak művelője — a kultúrvilág legnagyobb orientalistájáról ítéletet mondjak. Mert, hogy az első közt a legelső volt, azt nemcsak boldogult édesatyámtól tudom, hanem a büntetőjog történetének egyik alapvető forrásmunkájából is, amelyet Mommsen adott ki „Zum östlichen Strafrecht der Kulturvölker” címmel. Arról volt szó, hogy a büntetőjog őskorának alapkérdéseire az emberiség egyes kultúráinak legkiválóbb ismerői adják meg a választ. Hogy Mommsen elsősorban német tudósokhoz fordult, az érthető, de épp oly érthető volt az is, hogy midőn az iszlám kultúrájáról volt szó, a magyar *Goldziherre* esett a választás. Éppen abban rejlett *Goldziher* páratlan tudásának hatalma, hogy nemcsak az arab nyelv- és irodalomnak volt elismerten a legjelesebb művelője, hanem nyelvészeti és irodalmi kutatásait a mohamedán kultúrának legmélyrehatóbb tudásával alapozta meg. Így lett *Goldziher* Ignác a budapesti egyetem jogi karján a mohamedán jog előadója és elméjének csodás élességéről tanuskodik, hogy nem-jogász létére is mesterien uralkodott a költelmi és örökjog legbonyolultabb problémáin, amiről Snouck Hurgronje dr. nagynevű orientalista jogással folytatott polémiai tanuskodnak.

De, mondom, nem *Goldziher*ről, a tudósról akarok írni, hanem az emberről, akihez kora gyermekségem óta az őszinte vonzalomnak és tiszteletnek szárai fűztek. Könyvtáramban örökös egy Rousseau-kiadást, amelyet 1868-ban *Goldziher* Ignác stud. phil. dedikált születésnapomra — ajándékul. Visszaemlékezem, midőn több, mint negyven év előtt, mint kis fiú, szüleimmel és vele az Acheni-tó partján nyaraltam s *Goldziher*, mint sziporkázó szellemű, örökké vidám, karsu, fiatal ember, mulatatta a társaságot. Emlékezem, amikor édesapám, az egyetemről jövet, bosszankodva beszélt, hogy ostobán elfogult előítélet miatt — pedig akkor még nem volt kurzus — *Goldziher* professzúráját nem sikerült keresztülbinni, noha Noeldecke, a lipcsei egyetem híres arabistája, azt írta neki, hogy a magyarok büszkék lehetnének nemzetük e tudós fiára. Emlékezem a római orientalista kongresszusra, ahol a világ legnagyobb tudósai lelkesen tapsolták előadását. És emlékezem, amikor a múlt évben Scarpa dr.-ral, az olasz külügyminisztérium keleti osztályának főnökével jártam nála,

mily ragyogó szemekkel fogadta az olasz kollégának látogatója által tolmácsolt üdvözlést s mily jogos büszkeséggel mutatta Leydenben megjelent legújabb munkáját. Emlékezem a jóságosan okos szemekből kisugárzó melegségre, fényének nemes egyszerűségére, a tudósnak az emberiséget átjógó határtalan szeretetére...

Emlékezem s az emlékezetnek örököző leveleiből korszorai szeretnék fonní, hogy befődjem vele a frissen hantolt sirt, amely a tudomány nagy halottját s felejthetetlen Atyai barátomat jüdi.

Dr. Vámbéry Ruzstem.

A nagy gyász körül

Az újságíró gyorsaságával feljegyezzük néhány apró intimitást Goldziher Ignác életéből, amelyek úgy hatnak, mint néhány napfolt egy fényes, patinás, gigászi szoboralakon...

Holló-utca 4.

A pesti gheftó egyik legrégibb háza. A kapun színes üvegablakok és a hatágu csillag. Maeskafejú kövekkel van kikövezeve az udvar és a lépcsőház nem tulságosan világos. A második emeleten a zsidó rabbiság hivatalos helyiségei. Az első emeleten, balra, a sarokban alacsony ajtó és egyszerű, régi réztábla. Ez áll rajta: Prof. Goldziher.

Prof. Goldziher itt lakott, itt élt negyvenegy esztendőn keresztül, itt dolgozott, halhatatlan műveit itt alkotta, ebből a holló-utcai ódon házból áradt szét az a fény, amely világot vetett a keleti tudomány rejtelmes kérdéseire. Ezeket a kérdéseket századunkban senki olyan tökéletesen megoldani nem tudta, mint Prof. Goldziher, senki, az egész világon. Ugynevezett magánéletét itt, ebben a házban élte le Prof. Goldziher és ebben a házban lakott az a két lény, akik a legkedvesebbek voltak számára: a felesége, ez a finom érzésű, külső megjelenésében, manírjaiban, gondolkodásában egyaránt előkelő uriaszony, aki olyan szerény és kedves, mint egy királyné, de aki több ennél, mert méltó élettársa volt egy hosszú életlen keresztül Goldziher Ignácnak. És itt lakott, a második emeleten Goldziher Ignác egyetlen, legjobb barátja: Kohn Sámuel, a nagy pap. Hogy mi volt Kohn Sámuel a Goldziher Ignác számára, azt az ősz tudós 1920 márciusában ezekkel a szavakkal mondotta el az Egyenlőség munkatársának:

— Nekem Kohn Sámuel több volt egy tudósnál, több volt egy papnál, barátjánál is több volt. Testvérem volt nekem Kohn Sámuel, jóban, rosszban osztályos társam, énem jobbik fele. Negyven esztendeje, hogy ebben a házban lakunk mind a ketten és e negyven esztendő nagyobb részét együtt töltöttük, olyan barátságban, amelyhez hasonlót sem tudok mondani... Ha hozzám bejött, látja, rendszerint ott, azon az ajtón kopogtatott, háromszor, lassan, egymásután. Amikor az elmúlt pénteken a koporsóját vitték itt le, az ajtóm előtt, azt hittem, meg-hasad a szívem...

Ilyen mély érzelmességgel beszélt a hetvenéves Goldziher Ignác elhunyt barátjáról...

A holló-utcai háznak, amely két csodálatos lángelmének adott otthont, miként a külseje, azon módon a belseje is disztelen, egyszerű. Fényes portálék, márvány, fayence, üvegfestményes ablakok nem ékitik, az ajtók alacsonyok, a szobák sem tulságosan magasak, az ablakok becsületes, régimódi ablakok. Goldziher Ignác előszobája nem volt hall és dolgozószobája sem igen hasonlított azokhoz, amelyek a „magyar írók otthonukban” című fényképeken láthatók. A falakat nem borították a mennyezetig könyvek, semmi ünnepélyes, ragyogó, patetikus nincs: ebben a lakásban, de rögtön otthon érzed magad, ha beléptél az alacsony ajtókon. Béke, derű, harmónia árad minden zugból, az a bizonyos polgári kényelem, amelyért a Biedermeyer örökké érdemes, a később elkövetkezett nemzedékek csodálatára. Nem muzeum, nem iparművészeti kiállítás, nem reprezentációs helyiség a lakás, amelyben Goldziher Ignác élete le-jölyt, de: lakás, ahol minden hirtornak, minden tárgy-

nak személyes vonatkozása van. A családi élet tisztasága, bensőségessége, melege minden zugot betöltött, ha beléptél, érzed: itt olyan emberek élnek, akik összetartoznak, akik szeretik egymást s akiknek ez a lakás otthonuk.

Innen a pesti gheftóból indult el Goldziher Ignác, a cambridgei egyetem díszdoktora, a Royal Academy tagja, a Tudományos Akadémia első osztályának elnöke, innen indult el, hogy meghódítsa a világot. De mindig vissza is tért ide mindig, mindenünnen visszatért a Holló-utca 4. alá, ahol ha be akart lépni szobájába, az üvegablakos kis ajtón, meg kellett kissé hajtania a fejét...

Aldja meg az Isten a Holló-utca 4-et, amiért negyvenegy esztendőn át otthont adott két nagy emberünknek: aldja meg az Isten, eső vakolatát meg ne rongálja, vihar ablakát ne rázza, szű gerendáit meg ne örölje, idő követel el ne porlassza, minden baj messze elkerülje...

A betegsége.

Kitűnő kezelőorvosa, dr. Láncai Géza betegségről a következőket mondotta:

— Goldziher Ignác november 5-én, szombaton lett beteg. Influenzás tünetek mutatkoztak, alacsony, 37.5°-ig emelkedő lázzal. Az öreg ur köhögött is. Megtiltottuk, hogy kijárjon, ami rosszul esett neki. Mindenképen tanítványai közé akart menni, tanítani akart. Hogy ez a kívánsága teljesülhessen, megengedtük, hogy tanítványai felkeressék a lakásán. Ez meg is történt. Örait otthon tartotta meg. Egy szívat is engedélyeztem neki naponta, aminek szintén nagyon megörült. Állapotának válságosra fordulását az okozta, hogy szerdán, visszaélve az orvosi engedéllyel, kétórás előadást tartott otthon hallgatóinak. Ez volt utolsó előadása. A kétórás beszéd, amely fiatal ember számára is sok, teljesen kimerítette, legyöngyítette, láza 39.5°-ra emelkedett délben, a tüdőhurutból, fájdalom, tüdőgyulladás lett. A láz szerdán este elérte a 40°-t, mi azonban bizakodtunk a felgyógyulásában. Szívműködése alapot adott erre a reményre. Ó mit sem tudott arról, hogy az állapota válságos, hitte, hogy nincs komolyabb baja s majd csak felépül a gyengélkedéséből. Betegsége alatt legfőképpen köszvényes bántalmai panaszokodott, amelyek az utolsó esztendőben nagyon gyötörték. Pénteken a tüdőgyulladás, amely szerdán csak az egyik tüdőben volt észlelhető, a másik tüdőszármra is áttért és szombaton reggel Goldziher Ignác már elveszítette az eszméletét. A napot kábultan töltötte és szombaton, éjfél után tíz perccel, rövid tusa után, csöndesen elhunyt.

Az utolsó látogató.

Goldziher utolsó látogatója Guttman Mihály szemindriumi professzor volt. Guttman bucsuzni ment a nagy tudós beteggyűdhoz. Látni akarta, mielőtt elmegy Boroszlóba. Goldziher néhány órával később szintén hosszú utra indult. A halhatatlanságba...

Goldziher családja.

Goldziher Ignác gyászoló családjában a legmélyebb gyász felesége, Müller Laura, viseli, aki elsőkelő nobilis gondolkodással és vallásos megadással fogadta a sors csapását. A nagy tudósnak már csak egy fia van életben, dr. Goldziher Károly, a kitűnő matematikus és egyetemi professzor. Szűkebb családjához tartozik még nevelt leánya, akinek a férje Büchler Sándor dr. keszthelyi főrabbi, a legnagyobb magyar zsidó történetíró és a zsidók történetének egyetemi magántanára...

A legnagyobb csapás,

ami Goldziher Ignácot az életben érte, kétségkívül ná-nak: Miksa Sándornak a halála volt. Miksa Sándor körülbelül husz esztendő előtt, egyetemi hallgató korában, öngyilkos lett. Azért lett öngyilkos, mert az egyik vizsgáján, valamely tárgyból nem kapott kiünöt. Csak jelest. A Goldziher-családban nem lehetett másodrendű eredménynel vizsgázni. Goldziher Miksa Sándor ezt a szégyent nem is tudta elviselni. Megölte magát. Ha nem teszi, ma bizonyosan egy nagy magyar jogással lennének gazdagabbak.

A vatikán

hivatalos tudományos lapjának Goldziher volt az egyedüli munkatársa.

A kommun alatt

elrekválták Goldziher könyvtárszobáját azzal az indokolással, hogy a kommunnek nem fontos a szakkönyvtár használatára. Goldziher fájdalomában ágynak dőlt, két hétig beteg volt...

Goldziher kézirása.

Tiszta, világos, apró gyöngybetűkkel írt Goldziher, a szedők nagy öröme. Nem volt a tudós akombákoma az irásában. Itt fekszik előttünk egy levele: „Életem alkonyodófényben lévén, mindenszerte mulasztást óhajtanék helyrehozni...” 1916 júliusában írta ezt a mondatot Goldziher dr. Schreiber Ignácnak, egyik kedvenc tanítványának. A levél aláírása: „őszinte tanítója”... Goldziher azóta tényleg sok mulasztást hozott helyre. Munkával tetézte a munkát. De élete alkonya nem volt derűs. A numerus clausus jobban fájt neki, mint annak a diáknak, akit kizártak. Mert Goldziher élete végéig tanító maradt és a halál küszöbén is diákjaiért aggódott.

Goldziher vallásos élete.

A magyar zsidóság nagy halottja mélyesen és bensőségesen vallásos életet élt. Nem mult el nap, hogy taliszbán és teszlindben ne imádkozott volna. A bójtnapi Nella imát valamilyen rejtett kis egyesület imaházban mindig maga imádkozta elő. Roshasono másodnapján mindig őt illette a haftara. Ifjúkori mesteréért, Freudenbergéért, aki sevnoš másodnapján halt meg, ezen a napon, haláláig kaddist mondott. A szédert Halász Náthánéknál, akikhez benső baráti viszony fűzte, az előirt fehér halotti ruhában és fehér sapkában, minden évben maga Goldziher adta...

A 23-ik zsoltár.

Abban a nagy sürgős-forgásban, melynek színhelye vasárnapról keddig a Hoffó-utcai ódon zsidó épület volt, mindenkinek a figyelmét megragadta egy különös, megható momentum. A magyar zsidóság apraja-nagyja elszarándokolt a gyászházba, ahol Goldziher Ignác kiterítve feküdt. Egyetemi professzorok, nagyhirű kiválóságok, egyszerű zsidó kereskedők, rokonok, számtalan ismerős és barát volt a látogatók között, akiket dr. Löw Lipót, a szegedi főrabbi fia és a család meghítt barátja, Goldziher Károly, az elhunyt tudós fia és Büchler Sándor, Goldziher veje fogadtak. A látogatóknak feltűnt, hogy mindenki, aki állépte a halottas szoba küszöbét, héberül és magyarul dühatosan elrebegette a 23-ik zsoltárt. Ez a zsoltár Goldziher Ignácnak a kedvenc zsoltára volt és a végrendeletében meghagyta, hogy a halottas szobájában minden látogatónak héberül és magyarul el kell mondania ezt a zsoltárt és idézni kell a sirjánál is. Mi van ebben a zsoltárban? Mizmor Ledóotd: Hassém' roi... — így kezdődik a 23-ik zsoltár: „Az Ur az én páztorom, nem szenvedek hiányt semmiben. Pásztoros réteken vezet lépteimet. Nyugodalmas vizekhez terelget engem. Felüdíti lelkemet. Vezet az igazság ösvényén, az Ő neve kedvéért. Még ha a halál völgyében járok is, nem félek semmitől: mellettem Vagy. Bötöd és istápod támogat engem, azok vigasztalnak meg. Dus asztalt teritsz nekem, ellenségeim szemelátára. Olajjal balzsamozod fejemet, Tulcsordul az én serte gem. Csak jószág és szeretet követ élttem minden napján és ülök az Ő házában hosszú időken át...”

A tazarónál, a halotti rituális megmosdatásánál, Blau Lajos szeméniáriumi igazgató mondta el hangosan a zsoltárt. Ennél a szertartásnál a Cheura részéről jelen voltak: Endrei Jöittár és Fleischmann előjáró; ott volt Heller Berndt gimnáziumi igazgató is, aki kedden a sirnál mondta el a 23. zsoltárt...

Hova temetik Goldziheret.

Goldziher Ignácot husz év óta készen várja egy sir a temető díszsírhelyei között, egy másik sir mellett, ahol egy 21 esztendősi ifjú alussza örök álmát. Az ifju, akit élete hajnalán került a zsidóság nagyjait mellé, Goldzihernek a fia, Miksa Sándor, aki öngyilkosságot követelt el, mert az egyetemen egyik vizsgálata alkalmával nem szerzett tiszta kitűnő bizonyítványt. A Goldziher családban csak kifizetőre lehetett vizsgálni és az ifjú jogászt sirba vitte az a balsikere, hogy a családi tradíciók ellen vétett. A megfört apa a fia sirja mellett vásárolt magának és a feleségének sír helyet...

Goldziher végrendelete.

Végso intézkedésében szigoruan meghagyja Goldziher, hogy akárhonnan temessék is el, a zsidó vallás legszigorubb rítusa szerint végezzék el a temetését. Koporsója felett el kell mondani az összes gyászdalokat, a gyászimákat és a legkonzervatívabb vallási rítus szerint kell földi maradványait az anyaföldnek átadni...

Goldziher sírfelirata.

Goldziher, végrendeletében, sírfeliratát elkészítette. Mint végintézkedésében állalában, ugy itt is a 23-ik zsoltárt használta fel. A sírfelirat így hangzik:

Még ha a halál völgyében járok is,
Nem félek semmitől: velem vagy!

Itt nyugszik Jichok Jehuda ben Aharon, aki
Székesfehérvár község szülöttei közül való volt.
Sokat dolgozott, sokat fáradozott és elment
megnyugodni az öröklét világába...

Héber szövege pedig ez (magyar betűre átírva):

Gam ki éléch begéj cálmóvesz
Ló tró ró, ki áttó imódi...

Po nitmon

Mechuror Jichak Jehudo ben Aharon

mi-jelid Székesfehérvár

Harbe omál harbe jógd vehólách

lenuach

תנצבה

Buesu az íróasztaltól.

Kedd reggel hét órakor vitték el Goldziher koporsóját lakásáról. Félhétkor fia kívánságára a koporsót behozták dolgozószobájába, letették íróasztala mellett és a koporsóra ráhelyezték összes műveit. Fia, Károly és veje, dr. Büchler Sándor e megrendítő jelenet után elindultak a halottal az Akadémiába...

A talisz...

Goldziheret végakarathoz képest abban a taliszbán temették el, melyet barmicva korában viselt és abban a fehér sapkában, melyben a szédert adta. A taliszt akkor viselte a székesfehérvári zsidó templomban, mikor elmondta barmicva beszédét...

A gép forog, az alkotó pihen.

Abban a külön kis tudományos világban, melyet Goldziher teremtett, még minden él és mozog. Csak ő ennek a világnak a teremlője halt meg. A leveleket, könyveket, eggre hozza a posta, a kiadók, akadémiák, egyetemek, tanítványok még nem tudják, hogy Goldziher íróasztala elárvult. A család a mély gyász napjaiban nem bontja fel a küldeményeket. Nem akarnak semmit elintézni abból, ami az ő elintézésére várt volna. Így nem tudjuk megnézni az érkezett leveleket; pedig érdekes volna megtudni; milyen viták és milyen kérdések azok, amelyek elsőnek maradnak megoldatlanul azzal, hogy Goldziher megszűnt élni? Csak a borítékokat nézhetjük meg: Amerika, Anglia, Franciaország bélyegei vannak a leveleken. Hamburgból arról értesíti az elhunytat egyik kiadója, hogy az „Islam” című folyóiratban legutóbb jelent meg egy hosszabb tanulmánya; másik nagy művét most készíti a nyomda. Egyszer amerikai barátjától nagy könyvküldemények érkeztek Goldziher címére. Néhány lányvány is jelentkezett a gyászháznál, akik dolgozatukat akarták a halott mester elé terjeszteni.

Ez a kis világ is ki fog aludni, mintha egy bolygó megcsúszna a növényi és emberi élet. Maga a bolygó, Goldziher tudományos munkája, megmarad és tovább fog vilgítani és melegíteni a löbbi bolygóknak...

Ki lesz Goldziher utóda?

Goldziher utóda minden valószínűség szerint Kmoskó Mihály egyetemi tanár lesz, akit eddigi tudományos munkásságával is méltó elismerést szerzett a külföldi tudományban s akit csak az itthoni viszonyok ádattansága folydán buktathattak ki a Magyar Tudományos Akadémiából. A külföldi egyetemek diszdoctorátusai és a külföldi akadémiák tagsága nem öröklődök s így erck-

ben Kmoskó nem fog beleszuccedálni Goldziher örökébe, de reméljük, hogy ezekbe a méltóságokba is csakhamar bevásztják az elhuryt tudós helyébe a méltó utódot.

A közoktatásügyi miniszter címére.

Ezennel tudtul adjuk Vass József vallás- és közoktatásügyi miniszternek, hogy Budapesten, az elmúlt szombaton meghalt egy Goldziher Ignác nevű tudós, aki az egyetem tanára is volt.

Goldziher Ignác utolsó előadása

Babonás tisztelettel szoktak megállni az emberek nagy férfiak életének utolsó eseményei előtt. Mit tett, mit mondott, mire gondolt akkor, amikor már talán a túlvilág szellője megillette őt? A miszticizmus iránt való vonzódás is van az ilyen kíváncsiságban, amely a nagy férstun kívül annak is szól, hogy az ilyen utolsó megnyilatkozásokban már bizonyos profétai megérzést is sejtünk.

Ideges kíváncsisággal siettem fel vásárnap délelben az Omike menzájába, hogy megtudjam a rabbiszeminárium növendégeitől: miről adott elő Goldziher az utolsó előadásán? A nagy, fehér ebédlőben csakhamar hire futott az érdeklődésnek. Szemináristák már ültek a takaros asztaloknál, de egyik sem volt felső évfolyamos. Egészen elszomorodtak, mikor nem tudtak a kérdésre felelni. Ők még nem voltak olyan szerencsések, hogy az európai tudomány legnagyobb magyar büszkeségétől tanulhattak. Azért köröm seregették és akadt, aki hallomásból tudott egyet-mást az elhunyt nagy mesterről.

— Tessék megírni — mondta egy fiatal diák, — hogy legutoljára keservesen panaszkodott a hallgatóinak Goldziher. Nem tudott megélni a jövedelméből és már az ezüstjeit is el kellett adogatnia. Ez bántotta a legjobban, mert eddig legalább az értékeihez nem kellett nyulnia.

Megdöbentem. Eszembe jutottak a régi zsenik romantikus életrajzai, Mozart halálának a festményei, melyeken a Requiem isteni hangjai mellett szállt el a zene legnagyobb alkotójának a lelke, Goethe utolsó szava: „Mehr Licht!“ Vajjon átad-jam-e a történelemnek, a Riedl kifeslett cipője mellett, Goldzihernek az utolsó panaszát, hogy nem tudott megélni? Hát a mai szomorú korszaknak már a nekrológjai is tele legyenek sivár életgondokkal?

Végre elémvezettek egyet azok közül a hallgatók közül, akik ott voltak szerdán tizenkettőtől, egyig Goldziher Ignác holló-utcai lakásán, a mester utolsó vallásbölcseleti előadásán. Goldziher ebben az évben, betegeskedése miatt, az ebédlőjében tartotta meg a szemináriumi előadásait. Házikabáiban és házisapkában fogadta itt a növendégeit, akiket személy szerint ismert, de azért nem szemináriumszerűen foglalkozott velük, hanem formális előadásokat tartott. A hallgatók rendszerint siettették az előadás befejezését, de nem azért, mert el akartak távozni, hanem mert a tanítás legélvezetesebb része az órák után következett el, mikor a professzor intim érintkezésbe lépett a növendékeivel. Ilyenkor a nagy tudósból a legszívesebb és legközelebbi hangu atyai barát lett, aki az életén tanította a filozófia ujoncát.

Szerdán is felöltözve fogadta a szemináristákat. Nem panaszkodott rosszulról, de mikor az előadás megkezdése előtt egy feljegyzéseért a szomszédos szobába akart átmenni, nem tudott felkelni az ültéből. Egyik hallgatójának, Sándor Illésnek kellett őt talpra segítenie. A professzor — a betegek ismert szegény-

kező érzésével — utóbb azzal mentegette a gyengeségét, hogy — a szék nagyon alacsony volt. Utolsó előadását Arisztoteleszről tartotta Goldziher, arról a görög bölcseletről, aki elsőnek hirdette, hogy a szellemi világ az anyagtól különbözik s első tanítója volt az abszolút isteni szellemnek. Ezt az előadását harmadszor ismételte meg Goldziher, mert a növendékek nem jól értették meg az előző órák anyagát. Ezzel az első és talán legtökéletesebb gondolati rendszerrel bucsuzott el Goldziher Ignác kedvenc növendégeitől, a rabbiszemináristáktól...

Óra után, szokás szerint, marasztalta őket és ekkor megint a mai élet sivárságába zuhant a beszélgetés. Egy arab tudományos akadémia Goldziher legutóbb választotta meg tagjává. Ajánlóinak egyike, akihez meleg barátság fűzte a tudóst, fényképet kért tőle ez alkalomból. Goldziher keserűen panaszolta el, hogy nem tud eleget tenni a kérésnek, mert egy fénykép — száz koronába kerül s nem tud ennyit költeni. Egyetlen fényképe van, azt pedig odaigért egy orosz tudósnoímerősének. Derűsebbek voltak azok az emlékei, melyeket dékánsága idejéről mondott el. Goldziher a háború alatt volt a budapesti egyetem dékánja és teendőit itt is a legpontosabban végezte, csak sok gondja volt a hadbavonult hallgatók pótszemesztereivel. A diákság bálványozta s a dékáni iroda egyik alkalmazottja mindig hűségesen követte vele a diákok hangulatát. Egy ízben nagyon megörült Goldziher, mikor elreferálták neki, hogy az egyik diák lelkesedve és sugárzó arccal távozott, mert a dékán „öcsémuram“-nak nevezte. Később mégis megkérte Goldziher a hirtívót, hogy ne mondjon neki mindent el: hátha egyszer rosszat mondana rá valamelyik diák s az neki nagyon fájna. Az egyetemen legutoljára akkor járt el Goldziher a diákjai érdekében, mikor elintézte, hogy a szeminárium növendégei a numerus clausus ellenére is hallgathassák a kötelező bölcseleti előadásokat.

A halál gondolata azért nem maradt távol tőle sem. „Már nem sokáig fogom huzni, hiszen idestova hetvenkét esztendő leszek“ — panaszolta hallgatóinak az utolsó órán. De azért nem hitte, hogy ilyen közel van a vég. Hallgatóit buzgón intette, hogy műveljék magukat az arab nyelvben, mert eredetiben szeretné velük olvasatni az arabnyelvű vallásfilozófiai műveket.

A növendékek nem fogják már hallgatni Goldziher Ignác előadásait. A nagy tanítómasteren be-telt az emberi végzet és ő, aki nem tudott száz koronát a fényképésznek fizetni, emberi és tudományos értékeinek mérhetetlen kincseit érő szellemi képmását hagyva a történelemre és az emberiségre, már csak ragyogó emléken fogja tovább nevelni és tanítani a következő hosszú nemzedékeket.

Dr. Ballagi Ernő.

NEMZETI RUHAHÁZ

Rákóczi-ut 7. Pannónia-szálló mellett

Eredeti angol férfiszövetek 140 cm. széles, dús választékban. **780 K**

Angol és fransz velourok, többé, barna stb. színekben és az összes létező minőségben, flanelok. **80 K-151**

Ügyeljen a címre! Tekintse meg kirakatainkat!

Az Akadémiában

Az Akadémia komor márvány oszlopcsarnoka mára gyászba öltözött. Az Akadémiának is súlyos gyászja van: tudós tagja fekszik a díszes kupolatető alatt. Az utcán fekete gyászkosci áll egyszerű és közönséges, akár a főbbi hitsorsosé, akik elköltöztek az örök hazába. A kapubejárat előtt két lovasrendőr posztol, büszke fekete lovon, mintha csak vigyázni akarnának Goldziher dílmára. Az ajtóban feketélik a tömeg: küldöttségek, cilinderes, fekete ruhába öltözött urak, de egyszerű, köznapi emberek is, akik az élet forgatagában megállottak itt egy pillanatra, hogy elmélyedjenek a mulandóságról . . .

Bent a teremben, komor feketeség az uralkodó. Csupa fekete ruha, amely méltán szimbolizálja az egész gyászoló országot. A koporsó hatalmas szarkofágon áll, körülötte harminc gyertya fénye sárgállik és lobogva áncsol a levegőbe. A koporsóra sűrű, sötét fátyolként, fekete terítő nehezedik. Alig lehet megmozdulni, annyian vannak a hódolók és tisztelők, akik eljuthattak ide . . . De mennyien vannak, akik nem voltak jelen és mégis szívvel-lélekkel bucsuztak a tudomány halottjától. Köröskörül diáksapkák tányéra tűnik fel: az egyetemi hallgatók Csaba- és Turul-szövetsége is eljött, hogy utolsó istenhozzádot mondjon tanítómestertüknek, nagyszerű oktatójuknak.

A koporsó fejénél, a kupolacsarnok márványlépcsőjén, meghatottan állanak az elhunyt tudós barátai és karsársai. Beöthy Zoltán a Kisfaludy-társaság, Berzeviczy Albert és Balogh Jenő volt miniszter az Akadémia bucsuszavát hozta el. Bucsuzni jött az akadémikusok közül Ballagi Aladár, Szily Kálmán, Ferenczi Zoltán, Fröhlich Izidor. A zsidó akadémikusok közül ott volt Fehér Lipót, Réti Mór, Munkácsy Bernát és Bánóczy József. És a sötét ruhák tömegeiben egyszerre feltűnnek az egyetem dékánjai, nyakukban a dékáni aranyláncsal. Egy-egy papi reverenda is tarkítja itt-ott a bucsuzók sorát. Fent a folyosón Glesswein Sándor pápai prelátus jár le s fel borusan, szomorúan . . . A zsidó hitközség képviselői: Léderer Sándor dr., Feleki Béla dr., Grauer Vilmos dr. az első helyen állnak és elérzékenyülve tekintenek fel a nagy halott koporsójára, aki nevével a zsidóságnak is díszet adott . . . A Chevrá-t Adler Gyula, a rabbiszemináriumi Blau Lajos dr. képviselte, aki az egész tanári testülettel jött el a temetésre. Ott volt Baracs Marcell dr. az OMIKE elnöke, Vadász Lipót volt államtitkár az IMIT elnöke, valamint a környékbeli hitközségek előljárói és rabbijai.

Az utolsó istenhozzáddal együtt koszorúba font örökzöldet és az ősz bágyadt hófehér virágait helyezték sokan Goldziher koporsójára. Koszorút küldött az egyetem is: „A magy. kir. Pázmány Péter Tudományegyetem tanácsa dr. Goldziher Ignácnak” felirással. A Tudományakadémia nemzeti-szalagos koszorút tett a ravatalra. A bölcsészeti kar koszorújának széles fekete szalagján aranybetűkkel a bucsuzó: „A bölcsészettudományi kar tanári testülete szeretett tanártársunknak”. Azután még sok virág és sok koszorú, a hála és kegyelet őszinte megnyilatkozásai . . .

Amikor mindenki együtt volt, Lazarus főkéntor ajkán fölsendültek a halotti ének szívbemarkoló siramai: keserű panasz, hő imádság, amelynek zengését komoran verték vissza a kupolacsarnok márvány falai. Ezután megkezdődött a bucsuztatás. Szép és mélyen átmondott beszédek hangzottak el Goldziher Ignácról, aki nagy volt életében, de még nagyobb, becsültebb lesz halála után . . . A szónokok maguk is elérzékenyültek a bucsuzó alatt: tudóstársat, kollégát, tanítómestert bucsuztatni nem könnyű dolog . . .

— Isten veled! — hangzott, s kívülről villamos csilingelés siklott be a kitért kapun . . . Az Élet bucsuzott a Haláltól . . .

Fischer főrabbi beszédéből

Jaj énnekem, ha beszélek, jaj énnekem, ha nem beszélek. Másfél évvel ezelőtt Goldziher Ignác örömünnepség középpontjában állott. Az isteni gondviselésnek kegyelme a 70. esztendőbe emelte őt. Barátai és hívei személyesen, százan és százan zárandokoltak hozzá, a kicsiny, szűk utcába, hogy üdvkívánataikkal köszönték őt. Egy keddi napon volt, és most ugyancsak egy keddi napon az isteni gondviselésnek végzésére, amely elszólította őt a földi lét muló földjéből oda, — hogy végrendelkezésének egy szavát használjam: a tiszta szellem országába. Goldziher Ignác komor gyászünnepség középpontjában áll, barátai és hívei személyesen, százan és százan lélekben zárandokolnak ide, a tudomány megszentelt csarnokába, hogy sirassák és gyászolják az Ő elmúlását, az Ő halálát. Mindnyájunkat egy és ugyanaz az érzés kapcsol össze, bármennyire térjenek el a mi nézeteink, életfelfogásaink, gondolataink, érzéseink, elveink, egy érzés egyesít bennünket, az, amely azokból a kesergő szavakból zeng felénk, amelyet Dávid király Jóáb holtteménél mondott: Valamennyien tudjátok, hogy Izraelnek egy fejedelme és egy nagyja költözött el a mi körünkől. A Tudomány aranygyertyatartójában kialudt egy magasan lobogó láng, leestél onnan egy fáklya, amelynek fénye és melege kiáradt, tülzás nélkül mondhatjuk az egész világra. Ne várjátok tőlem, nagyfényű gyászoló gyülekezet, hogy méltassam néhány rövid szóval keretében Goldziher Ignác hatalmas egyéniségét, nem mindennapi jellemét, a közönséges méreleknél túl magasodó személyiségét, hogy méltassam az Ő áttölgő elméjét, az Ő sugárzó tudományát, az Ő nagy és minden ágazatra kiterjedő óriási műveltségét. Hiszen hol van az a keret, amelybe bele lehetne illeszteni az Ő nagy, a kiválók között is legkiválóbb képét. Hiszen a gyülekezettel szemben nincs is szükség ilyen méltatásra. Mindezekről beszéltek, irtak sokan és fognak irni és beszélni még nemzedékek és nemzedékek és nem lesznek képesek kimeríteni az Ő szellemének mélységét, gazdagságát, nem fogják felmérhetni az Ő tüneményes munkásságának mély örvényű nyomdokát. A világnak legnagyobb orientalista volt, a legmélyebben járó Korán-kutató. Ő volt a magyar zsidó, akihez a Sejki-ül-Islam fordult jogbölcészeti, jogtörténeti és jogdöntvényi kérdésekben, mintegy meg nem felelbezhető fórumhoz. Ő kereste, kutatta és megtalálta a keleti vallásoknak eredetét, fejlődését, haladását, kibontakozását, a pogány korszaktól kezdve mind a mai napig, a legutolsó keleti szekta keletkezéséig és alakulásáig. Ezekről nem kell beszélnem, mert beszél a munkáknak az a fényes sorozata, amelyben Goldziher Ignác megörökítette az Ő nevét, és amellyel halhatatlanná tette személyét. Az csak természetes, gyászoló testvéreim, hogy én, mint az Ő egyházának papja, dicsőítem őt azért, hogy ennek az egyháznak törvényeihez, szelleméhez, vallásához és hitéhez rendíthetetlenül és megingathatatlanul, hűségesen ragaszkodott. Goldziher a filozófusnak leszármadott gondolkozásán keresztül hitte azt az Istent, amelyet Mózes tanítónk, prófétánk és egyházbölcseink évezredekken át hirdettek, az egyetlen, változhatatlan, halhatatlan Istent, aki mindnyájunknak atya, aki szeretetet, testvériséget, békét és összetartást követelt az Ő halandó gyermekeitől a földön, azt az Istent, aki az igazságot és az egyenlőséget, a becsületességet és a jóságot kívánta tőlünk, Goldziher azt a vallást imádata vallásnak, amely minden vallásoknak szülőanyja és tiszta kuforrása. Azt a vallásrendszert vallotta magának, amely az emberiségnek megadta az Istenben való hitet, mely megadta az emberiségnek időtlen időig örök érvényű erkölcsi törvényeit, a soha meg nem változtatható, soha meg nem toldható, soha meg nem csökkenthető tíz parancsolatot.

METAX

TÖKELETES
IZZÓLÁMPA

BUDAPEST
IV. IRÁNYI-U. 13.

Ez a vallás volt Goldzihernek vallása és azt hiszem, nem fogják mondani rólam, hogy hűség vagy büszkeség beszél belőlem, hogy ha megállapítom, hogy ez a vallás, ez a felekezeti nem lehet a legrosszabb felekezeti és az a vallás, amelyen egy Goldziher csüngött, lelkének minden rezdülésével, szívének minden dobbanásával, hogy ehhez a valláshoz tartozni csak büszkeség és dicsőség lehetett évezredekken keresztül mind e mai napig. Ne sirassuk tehát a halottat, mert Ő nem halt meg, szelleme tovább fog hatni mint élő erő és fénylő szövetség gyanánt fog kísérni bennünket életünk útján. Hűségesen fogunk mi zsidók ragaszkodni, mint eddig is tettük, a mi ősi, dicső vallásunkhoz, hűségesen és szívünk vérevel, áldozatos lélekkel fogunk ragaszkodni a mi drága, szeretett, szerencsétlen megnyomorított hazánkhoz és részt akarunk venni az újjáépítés munkájában, abban a nehéz, súlyos, de ezerszeresen áldott munkában, amely a romokból fogja kiemelni a dicsőséges multu szabadságszerető, igazságszerető, nemes magyar hazát és nemzetet. Őt is akarták elcsalni akár hányszor, de Ő mint Izsák ös atyánk, hallotta saját szavaival is megszólalni az isteni hangot: Te maradj ebben az országban, itt van a Te helyed, a Te magasztos feladatod itt vár Reád. En Veled fogok lenni és meg foglak áldani. És mivel áldotta meg Isten Goldziher? Azzal, hogy teljesedett az íge. Tőle tanultak ezek és ezek. Goldziher fényes helyet foglalt el a tudomány és a társadalom terén, diszt kölcsönzött a helynek, amelyet betöltött. Most hálás köszönetet mondok Neked, drága szeretett Mesterem, aki engem is kitüntetett szeretettel és barátságoddal. A nagy lelki szomorúságban, amelyen átment honfiai lelked, mikor hallottad, hogy támadják hitedet, vallásodat, nemzetedet és hazádat és amikor úgy érezted, mintha éles tört forgattak volna szívedben, családod körében, a szeretetből merítettél erőt. Csak sirunk szélén szününk meg Reád gondolni.

Fekly Béla a hitközség nevében.

A pesti izr. hitközség nevében bucsuzom Tőled, büszkeségüktől, szemüktényétől, Goldziher Ignácól, egyszerű és igénytelen szavakkal, gyarlóságunknál fogva nem azzal a sullyal és jelentőséggel, amely Hozzád méltó volna — kezdte. — A tudomány egéről lehullott egy világosan tündöklő csillag, amely fényt hoztunkra araszította és melegséget országunknak juttatott. Vallásunk tanai szerint a tudomány kiválóságainak a legkitüntetőbb tiszteletet kellett megadnunk és Őket a földi javak teljességével kell elárasztani. Ennek a vallási parancsnak, ennek a kötelességnek nem feleltünk meg, mert Te életedben mindig elhárítottad a kitüntetések, mindig elhárítottad azt, hogy bármily részted legyen anyagi javakban. Az a szomorú kötelesség jutott tehát osztályrészünkül, hogy emlékednél, halálod után rójjuk le a halánknak és szeretetünknak adóját. Jellemedet, a tudomány terén kifejtett munkásságodat, tanításodat, hitközségünknek tett szolgálatodat három éven át, mikor vezető tisztviselő voltál, és mindenkor mint bölcs utmutató, másoknak lesz feladata jellemezni. En csak siratom, hogy a végzet mostohasága a Te harmonikus életednek szomorú keretet juttatott. Tanuja voltál hazánk összeomlásának, ezer sebből vérző országunk kinszenvedéseinek, megsonkításának és nem kerülheted el azt a sorsot, hogy a visszavonás és gyűlölködés a Te nemes egyéniségedet ne érintse. A koporsó, amely előttünk el akar, csak a porhüvelyedet rejti, emléked, szellemed közöttünk marad és azok az igazságok, amelyekért küzdöttél, azok a kincsek, amelyekkel a tudományt elárasztottad, tanubizonyosságai lesznek, amikor hazánk újjáépítéséről lesz szó, a mi szegény országunknak igaza mellett. Amikor Tőled bucsuzunk, nem adjuk fel a reményt, hogy lesz még ünnep e világon, amelyen siróhoz elrandulunk és „Aldó imádság mellett mondjuk el szent nevedet”. Goldziher Ignác, béke Veled!

Balogh Jenő volt miniszter a Magyar Tudományos Akadémia főtitkára:

Több, mint félszázados mély tudományos munkásság után Goldziher Ignác, a Tudományos Akadémia rendes és igazgatósági tagja, hosszú éveken át mint osztályelnöke ismerette és tisztelte tette a maga nevét az egész világ tudományos köreiből, főleg az orientalisták előtt, elsősorban a mohammedán társadalom-történet, a keleti mitológia és archeológia, az arabs filozófia és művelődéstörténet terén, ahol a vitán felüli legmagasabb tekintélyek sorába emelkedett. Ezt a tudományos munkásságot Akadémiánk összes ülésén erre illetékes szakférjű méltatja majd. Abban a néhány percben, amelyben én szólhatok, hangsúlyozom, hogy Akadémiánk koszorúja nemcsak babé a kitűnő tudós számára, hanem a hálás szaktársak nagyrabecsülésének, tiszteletének kifejezése is a nemes gondolkodású, felekölt jellemű férj iránt. Mert ha variálni szabad volna Főtitkár-elődöm egyik szép gondolatát, azt mondanám, hogy — ha az Akadémia tagjai előtt a tudomány nem volna nagyobb érdem minden másnál — akkor Goldziher Ignácát, a kitűnő tudósnál, még van egy nagyobb érdem is. Nemcsak életének az kötelességteljesítése, hogy egy külföldi régi nagyhírű egyetem meghívását elhárítva, tanúságot tett arról, hogy nemcsak tudta, de érezte is, hogy a magyar tudomány munkásságának „áldjon vagy verjen sorskeze” bennünket nemcsak itt kell munkálnia, hanem — ha úgy rendel a végtet — itt kell nélkülöznie és meghalnia. Véletlen folytán tudomásomra jutott, hogy miután 50 esztendőszakadátlan munka után a betegség Goldziher kezéből kiűtötte a tollat, azt kívánta, hogy mondják el előtte a királyi szoltárköltő 23. szoltárát, amelyet Bethlen fejedelem, kancellárja, Péchy Simon, így fordított le: Pásztorom! én nekem a Mindenható Uristen, azért nincs semmiben fogyatkozásom, a halál árnyékában nem félek... Teljesüljön az ő szilárd reménye és emlékének jusson a légtisztább kegyelet, amelyet kiérdemelt!

Ezután a volt tanítványok nevében dr. Dávid Albin emlékezett meg Goldziherről, mint a buvárkodó fiatal tudósok követendő példaképéről, aki atyai szeretettel szolgált utbaigazítással mindazoknak, akik a tudományban az ő nyomdokába léptek. A mostani egyetemi tanítványok részéről Janicsék István intézett hálátelt szavakat a tudomány nagy halottjához.

Szigeseti József dr. bölcsészeti kar dékánja beszéde:

A napokban lesz ötven esztendeje annak, hogy a budapesti kir. m. Pázmány Péter-Egyetemi Tőled, Goldziher Ignác, mint fiatal, alig 21 éves ifjú, magántanárként kezdte fogadott. Az 50 év előtti aktákból olvassom, hogy Eötvös József báró, akkori kultuszminiszter felismerve Goldziher tehetségét, Berliube küldte, ahol már első felépésével ottani tanórait bámulatra ragadta. Rödiger, a német nyelv-tudomány akkori nevesora, Fleischer, Németország akkori legnagyobb arabistája írják, hogy Goldziher az orientalista tudomány terén már akkor rendkívülit végzett.

Az Alma Mater szeretettel és reménységgel fogadott ölébe és Benned soha nem csatlakozott. Az 50 év óta tudományát tündöklő Goldziher Ignác dicsőséget szerzett a magyar tudományos világnak és ha hazánknak a külföld előtt volt valami iriggyelni valója, Goldziher Ignácot állandóan irigyelték tőlünk.

Mi itt ebben az országban a szomszéd utód-állomokkal szemben bátran hivatkozhatunk kulturfőlenyünkre és e rávalót mellett, ha Goldziher nevét említjük a nemzetek tudományos testületei előtt és ha hangoztatjuk, hogy Goldziher Ignác, mint az arab vallás és történelmi tudomány legelső képviselője magyar tudós volt, — a kulturfőlenyűtőlünk civitalni senki nem fogja...

Mindnyájan tudjuk, hogy mennyire ragaszkodott egyetemünkhöz, mert nem hallgatott Berlin, Bonn, Heidelberg, Königsberg, Strassburg, Göttingen, Oxford, Prága és más külföldi egyetemek meghívó szavára és a sok esábitgatásra — pedig veljük be öszintén, ha ő bármelyik egyetem meghívását elfogadja, bizonyjára örömteljesen

Zozó kölnivizet használjon!

lelki körülmények között hal meg. Ő itt maradt. Nem vágyott idegen dicsőség után, nem vágyott gazdagság után, egy vágya volt, hogy szolgálja lelkesedéssel hazáját, hogy szolgálja tudományával a magyar nemzetet, melynek oly kitartó és hűséges fia volt.

Goldziher Ignác a szerénység mintaképe volt. Ill. ravatalodnál elrúlok egy titkot. Mint szerető és tisztelő dékánod életed alkonyán meg akartalak lepni valamivel. Karunk megünnepelni akarta néhány hét múlva ötven éves egyetemi tanári működésedet oly nagyszabású keretek között, hogy még a külföld is szerezzen tudomást; hogy nemcsak ők tartanak Téged nagygnak, hanem még mi is és még most is, ó nagy tanárlársam.

Titokban tartottam ezt, mert ismerve szerénységedet, féltem, hogy az ünneplést egyszerűen leinted. És ime most, mintha csak sejtetted volna titkomat, a halálban keresel menekvést kollégáid, tisztelőid, tanítványaid ünneplése előtt. Hiába távozol, nagy halott, lelkünkben ünnepelednek nemcsak most, hanem örökké, míg orientalista tudomány lesz a világon.

Mit szólnak tanítványaidról? Megjelenésed tanítványaidra oly üdítő hatással volt, mint a lelkekre a tavaszi napsugár. Egyéniséged, jószágos mosolyod, megértő szelíd lelked, ambíciókat váltott ki rajongó tanítványaidból, akik melletted mesterekké, Te pedig Mester, tanítványaid lelkebe átvádván, öreg tudós létedre naiv ifjává lettél velük.

Goldziher tudományát itt jellemezni nem volna méltó az ő nagyságához. Ezt elintézik Nyugat és Kelet egyetemének és tudományos akadémiájának szaktudósai.

Daedra, hogy ősz van a természetben, a lelkekbe kezd már beférkőzni egy megértő napsugár. Érezünk már körülöttünk egy kellemesebb, üdítőbb tavaszi erdei illatot. Szerettem volna, ha az dicszenvedett szomorú évek után saját szemekkel látnád volna még azt az időt, amidőn hazánkban ismét kezét fognak az emberek a Romokban heverő ország felépítésére. Ezen építő munkához Te reád lett volna szükség, a Te tekintélyedre, a Te jellemre, a Te külföldi összeköttetéseidre.

Lelkem átérzi azt a fájdalmat, amelyet a Te elvesztésed által a tudomány és a Pázmány Péter Egyetem szenved. A világ összes egyetemei feketé jdtvott öltének, hogy az orientalista tudomány szuverénjét gyászolják. Kollégáid nevében bucsuzom Tőled, az egész világ által esodált tudóstól — és fájó szívvel mondom, hogy az egyetem elvesztette ugyan Goldziher Ignác testét, de szelleme, tudománya közöttünk örökké tündökölni fog.

Goldziher Ignác, Isten veled!

... Amikor felhangzott az ének utolsó akkordja, a gyászolók tömege karjára emelte a koporsót és vitte kifelé, a szomorú nagy batárba...

A halottasköcsi azután lassú menetben elindult végig a Püzdö-utcán, Károly-köruton a dohány-utcai templom elé. Nyomában végig a gyászolók tömege. A templom ajtajában Hevesi Simon főpap alakja tűnt fel, a halottvivő kocsi elébe állt és ő áldólag terjesztette ki kezét, ajkai megrázó szavakra nyitlak:

Hevesi főrabbi üdvözlő a „Koronás vándort”

Goldziher Ignác, koporsóban pihenő, halottas székéren utolsó tanyádra ki indulsz, megállitunk a Szentély kapuja előtt.

A Szentély kapuja nyitva, a templom, az oltár reszkeiő fényben szórja bucsuáldását reád...

Itt magasodott szellemed az Egyetlenegy Láthatatlan Élő Isten felé.

E templom tövében szentelted áldott építő munkádat hitközségünknek, egyházunknak évtizedeken át.

Képedet látom e gyászszekér felett magas szférákba emelkedetten; irizáló fények suhannak rajta.

Látlak mint kutatót Keletnek rejtelmes tájain, ahol a hitnek bölcsője ringott, ahol a túskebekor föllángolt örök gyuladással; látlak amint követed Keletnek nyomait a legmesszebb Nyugatig, — Teimától és Mekktól szállva Andaluzia és Kartbagó felé, kéziratok és kövek néma jeleit megszólaltatva a Futuh el Haramaintól a marseille-i oltárkövig; látlak napkeleti bölcsék sátrai-ban, multak emléket, beduinok életét, elalvo hagyományok értelmét léleklátó szemekkel keresve, fűszeres Arábia, Egyiptom kerljein, a Földközi-tenger koszorus partjainak emléktörzö nyomain régi kulturák képeit élesztve. És látlak esendriasztó éjszakán lámpa fényé mellett dolgozószobában régi kéziratokat betűzni, látlak, amint meghitt bibliád fölé hajolsz titáni fejjel a késő éjszakában, a talmud reugetegeibe mélyedsz kutató gyönyörrel, mikor már álmosodni kezdenek az égen a csillagok, látlak zsidó lelked melegségével ősi zsidó irodalmunk szentségein merengve és andalogva, miközben előtti lényed derűje ama bölcsességet, mely a téged daloló költőnek szava szerint „száz hurnak összhangja”. Látlak magam előtt papok tanítója, mesterek öreg mestere, tudósok apja, szellemi nagyságok fejedelme, magyar hazánk és zsidó szívünk messzevilágító büszkesége!

Az egész világon mindenütt összegyűlnek a nagyok és egyesítik fájdalmukat, egyetemek, akadémiák, tudós társaságok gyászba borulva veszik a hírt, hogy te itt hagyta! minket — és a tudományok fejedelmei fölkelnek helyükről.

Szentélyünk ajtaja kitarva... fényárban uszó templom bucsusóhajtása, egyházunk áldása száll reád, te elvonuló koronás vándor, kit ékesít a Tóra koronája.

Égnek, világítanak ragyogó fényben a templomi lángok és a kapuk ki vannak tárva.

Te elvonulsz és bezárulnak a kapuk és kialusznak a világosságok.

Istenáldott férfit, Isten veled! Áldott voltál míg velünk voltál. Boruch Attó beczészechó... Légy áldott, midőn távozol!

Szellemed és emléked világítson nekünk!

Lelked világítson az örök élet koszorújában!

Amen!

A temetőben.

Negyedkettő felé járt az idő, amikor a gyászmenet a rakoskeresztúri zsidó temetőbe ért. A gyászszertartási terem már zsufolásig megtelt közönséggel, mikor dr. Blau Lajos, a rabbiszeminárium igazgatója lépett a szószékre és a következőket mondotta:

Tisztelt gyászgyülekezet!

Az Országos Rabbiképző-Intézet és a zsidó tudomány hálájának és tisztelésének cipruságát teszem le Goldziher Ignác koporsójára. Goldziher Ignác egyénisége messzire és sokfelé sugárzott, a keleti tudományok nagymestere és vezére volt, ki előtt meghódoltak a világ tudósai és tudományos testületei. És mégis egészen a miénk volt. A végtelen lelkesedés a tudásért, amely lelkét élte

Breitfeld szücs szőrmeáruháza Budapest, IV., Váci-u. 10.

végéig elöltötte, a vallásos nevelésből, a bibliából és talmudból eredt, amelyek a zsenge gyermek és a serdülő ifju szellemét táplálták. A zsidó tudás gyökereiből sarjadt ki és nőtt hatalmas törzszé Goldziher Ignác világraszóló keleti tudománya. Halhatatlan műveiben zsidó tudásának nedve kering. És Goldziher Ignác a zsidó tudományhoz hű maradt utolsó lehelletéig. A zsidó tudomány körébe vágó alkotásai méltó társai azon alkotásainak, melyekért oly egyértelműen és oly pazarul nyujtották neki a babért.

A zsidó tudás szívéből fakadt és szívéhez nőtt, ezt a tudást oltotta be a Rabbiképző hallgatóiba. Örök hálára kötelezte intézetünket, hol évtizedeken át soha nem lankadó buzgalommal tanította a vallásbölcseletet, melynek legkiválóbb mestere volt. Intézetünk létezése óta ő vezette be egyetemi tanszékén hallgatóinkat a keleti nyelvekbe és a keleti tudományokba. A fáradhatatlanul alkotó lángelkű tudós dicső példája serkentőleg, buzdítólag, felemelőleg hatott hallgatóságunk váltakozó nemzedékeire. Világhíre beragyogta intézetünket, diszt adott neki az országon belül és kívül. Goldziher Ignác neve örök időkre aranybetűkkel ragyog a magyar Rabbiképző és a zsidó tudomány történetében.

לך דומיה תהלה

Gyenge a szó alkotásaid nagyságához, a néma hámulat fejezi ki méltóan dicsőséged. Magaddal vitted, mint az őskori talmudbölcse, a világ minden drágaságát és elmentél velük örökre. Fájó szívvel búcsuzunk tőled. Fogadd a Rabbiképző forró köszönetét áldásos tevékenységéért, fogadd tanártársaid forró köszönetét örök kedvességéért és barátságodért. Goldziher Ignác, tanítóm, atyai barátom és rokonom, Isten veled! Isten veled!

Dr. Büchler Sándor, a keszihelyi főrabbi a családjában a következőket mondotta:

A „Magyar Izsák”

(Büchler Sándor beszéde.)

Az Izsákm, melyet fiatalagódtól a mult hét derekáig minden zugában felkutattál és könyvekben, folyóiratokban, felolvasásokban ismertettél, magyarra lefordítva a teljes odaadást jelenti. A teljes odaadás pedig Goldziher Ignác egyik kidomborodó vonása volt. Ez jellemzett a tudomány művelésében, a tanári széken, egyéb hivatásaidban, meggyőződésedben és ennek volt tanúsága családi életed. Ezen a téren is az érzelem megmutatásával, mintahogy máshol a tehetség érvényesítésében, a kötelesség végzésében egészen adtad magad, mindig, sohasem félig.

Mi, a Hozzád legközelebb állók, voltunk azok a szerencsések és irigyeltek, kik lelked fenségét a maga tökéletességében leggyakrabban élvezhettük, nekünk megadatott, hogy szakadatlanul csodáljuk azt és áldásaiban részesülhessünk. Mintahogy minden, amit nyujtottál, főlényes volt, magasrendű volt az a szeretet is, mely felelősegre, fiadra, menyedre, egyetlen nővéred utódaira, rokonságodra lényedből kiáradt; ez a szeretet is a Goldziher, a szellemi arisztokrácia legelőkelőbbjének stylusremeklést hordozta magán.

Vesztes a tudományos világ, hogy kialudt hatalmas fényessége. Még Azsia és Afrika legtávolabb eső Medreszeiben is, ha eljő oda a hír, hogy kihullott a toll kezéből, hogy beköltöztél az örök, nagy Keletbe, panasolni fogják, hogy nincsen többé, aki az orientális bölcsetségben és irástudók között a legpontosabban tudott eligazodni, hogy az emberi gondolkodás nagy csomóit nem oldja már a Magyar Izsák, mert hiszen ezen a néven ismertek ott Téged az öregek, mióta a kairói El-Ashar mecset főiskolájának tüneményes, soha el nem felejtett növendéke voltál; azonban siratni Téged főképp családnak van oka, mert tehetségédtől műveid fogják továbbra fenntartani a buvároknak, tanítványaidnak, de meleg szíved teljes odaadását, ezt a szent, semmivel sem

pótolható erőt, ezt a mindig forrponton állott nemes hevéletet sehol és semmiben se lelheti meg többé családod.

Mikor utoljára beszélgettünk, az arab alchimistáknak azt a felfogását említettél, hogy a tárgyak érzik környezetiük hatását; hogy a kalapács izmosabban dolgozik, ha nem puha nyárfa, hanem kemény akác a nyele, hogy a drágakő szebben szikrázik, ha a megfelelő nemes fém a kereke. Koporsódnál elmondhatod, hogy nemcsak az élettelen dolgokra, hanem az emberekre szintén alkalmazható, amit akkor velem közöltél, és hogy erre életed a bizonyíték. Hogy eredményesen munkálkodhattál, hogy értelmed sugárait egy bonthattad ki, ahogy történt, abban része van környezeteknek. Annak az önfelelődozó asszonyi ragaszkodásnak és megértésnek, melyet hitvesednél, annak a páratlan jóságának, rajongásának, melyet fiadnál és Erzsi menyednél, valamint nemzetiséged többi tagjánál tapasztaltál.

Akinek oly pazarul jutott ki az érdem jogos elismeréséből, mint Neked, akinek a vonzódás oly boldoggá tudta tenni az offhont, annak öröm az élet. Ez az öröm azonban nem volt teljes nálad két év óta, mióta oldaladon egy fenkölt nő intelligenciától, finomságtól sugárzó szeme mindigre lessukódott, kinek emlékét utolsó műved bekezdésében örökítettél meg, és akinek ma, temetésed napján van születési évfordulója. Mikor tegnapelőtt a szellemi ihlettség isteni jelével megjelentél a Jesiva sel maalo, a mennyei Akadémia ajtajánál, ahol bizonyára Saadja, Gabirol, Maimuni, Bachja, Charizi fogadott Téged köszöntésekkel, meg vagyok győződve, hogy szemed a lelkek között elsősorban Ot kereste, Mariska menyedet és megtalálva őt, az édest, a nemes, magadhoz vontad őt, kebledre ölelted és kedvelt zsol-tárodnak azokat a szavait sutogtad hozzá: Lau iró ró, ki Áto imodi, nem félek a bajtól, mert Te velem vagy.

Noha családod tagjait érintette legsúlyosabban halálod, mindazonáltal Tőled tanulta az önfegyelmézést, melyben szintén mester voltál, fájdalomkban nem haborognak, hanem köszönetet mondanak az Egyetlennek, a nagy Alkotónak, hogy bírhattak téged, kinek emléke szent örökség, büszkeség, dicsőség lesz mindig nálunk és ahogy bennünk, az elkövetkező utódoknál is, Amen!

Dr. Gábor Gyula, a pesti izr. hitközség titkára beszélt, aki megemlékezett Goldzihernek a pesti izr. hitközség intézményei érdekében kifejtett tevékenységéről.

Ezután dr. Hevesi Ferenc a Zsidó Magyar Főiskola Hallgatók Országos Szövetsége nevében a következőket mondotta:

Az „utolsó doktor”

(Hevesi Ferenc beszéde.)

— A Zsidó Magyar Főiskolai Hallgatók Országos Szövetsége eljött, hogy disztagjának, a magyar tudomány nagy bajnokának, Goldziher Ignácnak ravatalára a tanítványi hálát és kegyelet koszoruját elhelyezze. A zsidó ifjuság benne példaképet veszített, eszményt, mely felé törekedni kell, eszményt, amelyet megközelíteni csak a kiválasztottaknak adatott meg. Ama nagy szellemek közé tartozott ő, akik nem ékes szavakkal, nem a felhívás erejével, nem fórumai csillogással, de a példájukkal hatnak. És elvesztett nagy mestereink példája mindannyiunkra elevenen ható áldás volt.

Visszaemlékezünk szomorúságunkban őrá, amint jószagos szavakkal vigasztalta az egyetemről kiverett zsidó hallgatókat. Azt mondta nekik: „Zsidó ifjak! Ti a tudomány népének gyermekei vagytok, ám ne bántson titeket, hogy önző rosszakarat meg akar titeket állítani az uton, amelyen elindultatok. De ne hagyjátok magatokat megállítani. Zsidók vagytok, titeket nom anyagi előnyök kecsegtető fénye vitt a tudomány mezejére, de szent idealizmus, nektek tudnotok kell, hogy nem az egyetemi grádus a fontos, nem az oklevél, mely életpályára képesít, de az élő tudás, mely átheviti ereiteket. Es ha meg is akadályozhatnak benneteket oklevelek, címek megszerzésében, a tudásért való nemes küzdelemben meg nem akadályozhatnak soha. Ha az egyetemre

KOHN FÜLÖP
asztalos mester

Budapest, VII., Rózsa-utca 20. Telefon: József 2—45. Kizárólag elsőrendű konyha, előszoba, gyermek- és leányszoba-, valamint hallberendezések állandó nagy raktára.

nem is vettek fel, ti azért tanulhattok, dolgozhattok. Zsidó tradíciók szellemében, ha az alma mater falain kívül is, tanuljátok, dolgozzatok, szolgáljátok a tudományt, mert ez a zsidóság szelleme. Ha ipari pályán, ha gazdasági téren működve is, ha üldöztetés terhe alatt, gyűlölet árjától elborítva is, de mindenkoron szolgáljátok tiszta szívvel, lobogó lelkesedéssel a tudományt és tudástokkal a hazát, amelynek kulturnívóját és erkölcsi integritását ilyen módon fogjátok visszaszerezni. És a tudás lesz védőbástyátok üldöztetés idején, oltalmatok zivatáros korszakon, borús, gyászos, komor időben fentartótok, azért, hogy lelki harmóniát, lelki békét és boldogságot ültet zaklatott sziveitekbe.

Ez a tanítás visszatükrözti nemcsak egyéniségét. És mi fogadjuk, hogy az ő szellemében fogunk cselekedni, tanulni, tanítani, az ő példaképe nyomán fogjuk életünket megnevelni, szent kötelességtudással hazánkat szolgálni, vallásunkért sikraszállni és magunkat az emberiség szent céljaiért, a tudományért megáldozni.

Bucsut veszünk. Itt állok, szeretett professzorom, koporsódnál; az *utolsó doktor*, aki még a te kezdedből nyerte el a fokozatot és a fájdalom keserősége elfojtja bennem a szót.

Szeretett Mesterünk! Atyánk! Tanítónk!

Isten veled!

Ezután egy *arabs beszéd* következett. *Miscouni Domonkos Báhír szír, katolikus arab pap*, aki tanítványa volt. Lépett a koporsóhoz, magyar és arab nyelven bucsuzott el az elhunytól.

A templomi énekkar éneke után az elhunyt öregebb tanítványai emelték a kiváló tudós koporsóját a vállukra és vitték az utolsó útjára...

A sirnál.

Az elföldelés előtt dr. *Heller Bernát*, a zsidó gimnázium igazgatója a volt tanítványok nevében mondott bucsu-beszédet s énekelte a 23. zsoltárt.

Utána *Weisz Lajos* a rabbinövendékek és dr. *Weisz Mór* rabbi a Pesti Chevra Kadisa nevében mondtak megható beszédeket.

A koporsót ezután lebecsátották a sirba s egy pár perc múlva felhangzott az első Kadisch Goldziher Ignácért.

A pesti zsidó küldöttség Parisban

A pesti izraelita hitközségnek Amerikába indult küldöttsége, *Székely Ferenc* elnök, *Adler Illés* dr. főrabbi és *Zahler Emil* dr. utjában elérkezett Párisba. A francia fővárosból értesítették a pesti izraelita hitközséget párisi fogadtatásukról. Megérkezésük után *Székely Ferenc* elnököt fölkereste az Alliance Israélite Universelle egyik titkára és átadta báró *Edmond Rotschild*nak, az Alliance elnökének meghívóját. A pesti kiküldöttek csütörtök délután jelentek meg az Alliance palotájában. *Rotschild* báró elnök, az Alliance teljes vezetősége társaságában fogadta őket. Több mint egy óra hosszat tartózkodtak itt és tájékoztatták a francia zsidók vezetőit a magyar zsidók helyzetéről.

Délután két órakor a pesti küldöttség tiszteletére Franciaország grand rabbin-je, dr. *Lewy* ünnepi ebédet adott, amelyre hivatalos volt az Alliance Israélite, a francia zsidó egyház (Consistoire Central) vezetősége.

T. előfizetőinket és olvasóinkat felkérjük, hogy az Egyenlőség Naptár és Evkönyvére az előfizetést legkésőbb e hó végéig hozzánk juttatni sziveskedjenek, hogy mindenkinek a naptárra való igényét kielégíthessük. Később beérkező előfizetéseket csak nehezen tudnánk figyelembe venni, mert tekintettel a mű nagyon költséges előállítására, csak annyi példányt készítettünk, ahány előfizető jelentkezik.

Az Egyenlőség kiadóhivatala.

A soproni zsidóság lelkes tüntetése Magyarorszáért

A soproni orth. izr. hitközség vasárnap történelmi jelentőségű határozatot hozott, melyben a soproni zsidóság egységes állásfoglalását fejezte ki a küszöbön levő népszavazás előtt. A soproni zsidóság egyhangú lelkesedéssel Sopronnak Magyarországhoz való tartozása mellett foglalt állást. A hitközség tanácssterme zsufolásig megtelt lelkes közönséggel. A gyűlésen *Schiff Ödön* hitközségi elnök megnyitó beszéde után üdvözölte a nagyszámu és előkelő vendégeket, valamint *Korein Dezsőt*, a budapesti orth. közp. iroda képviselőjét és dr. *Turner Mihályt*, Sopron város polgármesterét, aki szintén megjelent a gyűlésen. *Grünwald* főrabbi vezetésével a gyűlésen résztvett a soproni orth. izr. hitközség előjárósága, valamint *Spiegel Szigfrid* kir. tanácsos, a soproni kereskedelmi és iparkamara elnöke is. Ott voltak a gyűlésen a régi soproni zsidó patricius családok tagjai, köztük a *Klaber*, *Kerpel* és *Breuer* család tagjai.

Az elnöki megnyitó után *Korein Dezső* a budapesti közp. kiküldött tartalmas beszédben részletes történelmi visszapillantást vetett a magyar nemzet és a magyar zsidóság sorsára. Megállapította, hogy a magyar nemzet évezredes és hagyományos szabadelvűsége és felekezeti türelmessége bennünket, magyar zsidókat a magyar hazához való hűség-től, ragaszkodástól soha el nem tántoríthat. Azok a kilengések és üldöztetések, amelyek a magyar zsidóságnak át kellett élnie és szenvednie, csak muló életűek. Mi minden körülmények között és mindig azok maradunk, akik elődeink voltak, hű magyar zsidók. Ezután felhívta a megjelent hittestvéreket, hogy a jelenlegi súlyos helyzet dacára is, ne feledkezzenek meg egy pillanatra sem a szabadelvűség igazai nagy férfairól, *Kossuthról*, *Secehenyiről*, *Deákról*, *Szilágyi Dezsőről* és a *Tiszákról*, akiknek fenkölt, szabadelvű, hazafias politikájának köszönheti a magyar zsidóság az emancipációt és a recepciót. Az idők jele — ugymond — hogy a szélsőséges politikusok is kezdi belátni, hogy tévedtek, s hogy a zsidósággal szemben bünt követtek el. *Ime Bangha* páter is elismeri, hogy a zsidóság már a honfoglalás idejében a magyar hazában jelentős

ADLER szörmekabátok átalakítását legjutányosabban vállalja. — Szörmekülönlegességek raktáron. **S Z Ü C S**, Király-u. 94. Telefonhívó: Józs. 34—62.

Patkányt mezel és házi egeret tömegesen pusztít: *Ratin*. Békebeli anyag. „*Ratin*” laboratórium Budapest, Rottenbiller-u. 30.

BLUZ-OTTHON PRINCZ SÁNDOR VII., Király-u. 23. Ruha-, pongyola-, alj- és bluz-különlegességek olcsó árban.

Sárcipő, hócipő legjobb minőségben kapható és javítható Neumannál, Budapest, Nagymező-u. 44. Telefon: 138—77.

MÉRŐ JENŐ

Butorgyára, Budapest, VII., Rózsa-utca 22. sz. Kizárólag elsőrendű butorok.

küzdélme azon a csapáson haladt, amely a demokráciának tört utat. Már 1902-ben, Széll Kálmán miniszterelnöksége idején az indemnitivita során hatalmas beszédben adja meg a politikai és közgazdasági szabadselvűség igazi értelmezését. Az akkori liberális liberális abszolutizmusnak nevezi. A néppárttal szemben keményen küzd az antiszemitizmus ellen. Demokratikus érzése markáns kifejezésre jut, amikor csipős gúnyal és jóízű humorral pellengérozzi ki a cím- és rangkorságot. A címkorságban szenvedőkkel szemben a képviselői nagyságos címet is elhárítja magától. Ugyancsak e beszédben követeli a szavazati jog kiterjesztését és a kivándorlás ellenszereként a polgári jogok megadását. 1903-ban a gondolat és tudomány szabadsága érdekében intéz rendkívül mélyhatású interpellációt Wlassics Gyula kultuszminiszterhez. Szóvá teszi azt a kulturhoirányt, amely Somló Bódog nagyváradi jogakadémiai tanárnak a Társadalomtudományi Társaságban tartott tudományos előadása körül támadt. Reakciós oldalról alattomos támadás indult meg a tanár ellen s Benedek János a tanszabadság, a tudomány szabadsága és a gondolat szabadsága nevében tiltakozott a reakciós hadjárat ellen. Keményen összecsapott a néppárt uraival. Az országgházban akkor ugyanazok a jelzőszavak csapkodtak fel, mint a mostani kurzus szomorú napjaiban. Felekezeti térre vitték az ügyet. És ekkor intézte Apponyi az elnöki székből az alábbi nevezetes nyilatkozatot a néppárti kavargó völgyéhez:

— Csendet kérek! Itt nincsenek sem katolikusok, sem reformátusok, sem zsidók, itt képviselők vannak, akik egymást respektálni tartoznak és akiktől megkövetelem, hogy egymást meghallgassák!

Mintha csak ma mondaná! Nagy sikert jelentett ez Benedek János számára és Wlassics is olyan választ adott, hogy Benedek tudomásul vette. Vajjon Vass János kultuszminiszter ma mit felelne neki?

Husz esztendőn át ebben a szellemben dolgozott Hajduböszörmény követe. És ez a szellem viszi most is a politikai küzdőterre. És soha nem volt nagyobb szükség Benedek Jánosokra, mint most. Egy igaz magyar, egy becsületes demokratikus lelkiületű ember, egy kemény, bátor, hajlíthatatlan férfi fogja átlépni a nemzetgyűlés kapuját. Oneki joga van oda belépni. Óra szükség van ott.

Marosvásárhelyt láttam egyszer egy székely kapubályánt. Egyszerű székely farigcsáló ezermester remekbe készült munkája volt. És homlokzati fájába ezt a két sort véste bele a székely ezermester:

Öszinte, igaz ember bémehetsz,

Kétszin, facsoros lélek elmehetsz!

Ezt a két sort kellene odafaragni az országgháza kapujára is. Hányan nem tehetnék be alábukat. De Benedek János fölemelt fejfel lépne be oda! És be is fog lépni, hogy harcoljon az igazakkal az igazságért.

Mennyit gyűjtött e héten az Egyenlőség

— Adományok. E héten beérkezett hozzánk: Tetszés szerinti kiosztásra: Klein Mór, Karcag 200 K, Engel Ignác, Kerka-szentmiklós 100 K, Schwarcz Samu, Kiskőrös 1000 K, K. J. 200 K. — Szentföldi nyomorgók részére: Schwarcz Zsigáné, Mezőberény 100 K, Fried Jakab, Miskolc 200 K, Fodor Sámuel és neje 50 K, Hajdu József, Cinkota 50 K, Schön Dávid, Sidagárd 30 K, Hirschfeld Armin 50 K, Komáromi Adol, Mezőkomárom 100 K. — Zsidó vak katonák részére: Piek Kató, Pétervására 50 K, Steurmann Izidor, Kajdacs 50 K, Gross Samu, Nemesdéd 50 K, Rosenberg Hermanné 50 K, Klein Ferenc, Csép 100 K. — Zsidó vakok intézete részére: Silberstein Ignác, Nyiregyháza 1000 K, Kern Izidor 50 K. — Zsidó egyetem alapjára: Graner és Fia 1000 K, Kohn Mór, Zirc 100 K, Silberstein Ignác, Nyiregyháza 1000 K, Zsidó gyülekezet, Városlát 200 K. — Zsidó leányárvaház részére: Keiner Klára 100 K, Deutsch Ignác, Jászladány, egyetlen gyermekük halálának évfordulója alkalmából 50 K, Kern Izidor 50 K. — Magyar zsidó főiskolai hallgatók részére: Szekszárdi templomadóományok Hirschfeld Armin templomgondnok útján. Hozzájárultak: Löwy Károly, Szekszárd 50 K, Aczél József 100 K, Tauszig Adolf 100 K, Hirsch János 100 K, Mire Leó 100 K, Glantz

Miksa 50 K, Csillag Ferenc, Budapest 50 K, László Mihály, Szekszárd 100 K, Günsz Sándor, Szekszárd 100 K, Eisler Manó, Szekszárd 100 K, Salamon Jakab, Szekszárd 50 K, N. N., Simontornya 50 K, összesen 950 K, Marcell templomadóományok Drucker Mihály hitk. elnök útján. Hozzájárultak: Berger László 300 K, Berger Miksa 100 K, Berger Zsigmond 100 K, dr. Dénes Antal 100 K, Drucker Mihály 50 K, Faragó Ferenc 100 K, Fischbein Gábor 50 K, Gold Aladár 100 K, Gold Andor 50 K, Gulyás Ferenc 100 K, Honig Béla 100 K, Hirsch Henrik 50 K, Krausz Jakab 200 K, Ligeti József 160 K, dr. Mayer Ignác 100 K, dr. Révai Adolf 100 K, Rosenfeld Nánán 160 K, Rückländer Jakab 300 K, Sattler Sándor 50 K, Scheiber Pál 300 K, Scheiber Ernő 200 K, Scheiber Ferenc 200 K, Somogyi Béla 200 K, Sonnenfeld Jakab 300 K, Szirter Zsigmond 100 K, Scheiber Miksa 100 K, Ullmann Henrik 50 K, Weisz Sándor 50 K, Willheim Vilmos 200 K, összesen 3850 K, Kern Izidor 50 K, Blantz Mór, Elek 200 K, Komáromi Adol, Mezőkomárom 200 K, özv. Ligeti Lajosné, Marcali 200 K. — Zsidó fiúárvaház részére: Kern Izidor 50 K, Grünhut Miksáné 100 K. — Béna rabbi részére: Reisz növérek 30 K. — Weisz Alice gyermekágyas otthon részére: Rosenberg Hermanné 50 K. — Kalföldön élő magyar zsidó főiskolai hallgatók részére: Kern Izidor 50 K, Grünhut Miksáné 100 K, Heumann Sándor 100 K. — Orsz. izr. patronázs-egyesület részére: Hirschfeld Armin újví ajándék megváltás címén 100 K. — Izraelita aggokháza részére: Rosner Udón, Kiskunfélegyháza 100 K, Silberstein Ignác, Nyiregyháza 1000 K, Kern Izidor 50 K. — Zsidó nélkülöző internáltak részére: Komáromi Adol, Mezőkomárom 200 K, Ehrenfeld Lipót, Nyergesújfalú 50 K, Grünhut Miksáné 100 K. — Sándor Pál-avár javára: Gerő Simon, Paks 100 K. — Izraelita szeretetház részére: Perényi Alfréd 100 K, Kern Izidor 50 K. — Zsidó hadiözvegyek és árvák javára: Dr. Dávid Albin és neje szül. Csillag Irén 3000 K, özv. Brett Mártonné 20 K. — Izraelita siketnémák intézete részére: Silberstein Ignác, Nyiregyháza 1000 K, Kern Izidor 50 K. — Zsidó rokkant katonáknak: Özv. Brett Mártonné 20 K. — Zsidó kórház részére: Tenenbaum Fülöp, Szeged 15 K. — Zsidó menza részére: Gross Samu, Nemesdéd 50 K, Gross Gábor, Eger 500 K, Kemény Lajos és neje, Esztergom ezüstlakodalmuk alkalmából 100 K, Grünhut Miksa 100 K. — A solti vértanú özvegye számára: Schwarcz Mihályné, Kiskunhalas 200 K, Rózsa Edéné, Kiskunhalas 150 K, P. H. 50 K, B. L. 50 K, K. J. 50 K, H. R. 50 K, H. S. 50 K, Blumentfeld Zoltán 1000 K, Takács Lázár 300 K, Ehrenfeld Lipót, Nyergesújfalú 50 K. — Szűnidei gyermektelep részére: Kemény Lajos és neje, Esztergom ezüstlakodalmuk alkalmából 100 K. — Nyomorba jutott családoknak: Névtelen 50 K, Piek Kató, Pétervására 50 K, Markstein Adol takarmánykereskedő leányának, Rózsikának, eljegyzése alkalmából 300 K. — Ehezó zsidó gyermekek részére: Névtelen 50 K, Kohn Mór, Zirc 100 K, Szabadi Vilmos, Lengyelóti 100 K, Heisler Vilmosné, Dókómlás 500 K, Rózsa Ed né, Kiskunhalas 150 K, Rosenthal Mihály, Szekesfehervár 150 K, Virág Károly 100 K, Rosenfeld Bernátné, Jánoshalma 200 K, Haas Bózi és Ihy 100 K, Fröhlich Sándor, Mezőtúr 100 K, Neumann Emánuel, Füzeggyarmat 50 K, Sziklai Gyula 10 K, Vermes Márton, Vasszészény 1000 K, Faragó Izidor, Deveser jomkipuri gyertyaváltság 50 K, Stern Zsigmond 100 K, Fodor Sámuel és neje Karcag 50 K, Wiesner 100 K, Vidor Armin, Veszprém 50 K, Reich Dezső igazgató és Földes Ö. Ede fatermelő 1000 K, Strasser Károly, Pécska 200 K, Gergely Evike születésnapja alkalmából 300 K, Hartmann Vilmosné 100 K, Hajdu József, Cinkota 50 K, Kovács Juliska 100 K, Bárdos Antal üvegestanó, Mezőberény 100 K, Soós Pálné, Keeskemér 100 K, Schwarcz Jakab, Jászkesi Schwarcz Sándor elhunytja alkalmából koszorúmegváltás címén 500 K, Schultheisz M., Esztergom 50 K, Trepper Adolfné, Árokszállás 100 K, dr. Spitzer József, Veszprém 100 K, Steiner Vilmos, Paks 100 K, Lederer József 100 K, özv. Schuller Miksáné bold. dr. Szirmai Manóné elhunytja alkalmából koszorúmegváltás címén 500 K, Silberstein Ignác, Nyiregyháza 1000 K, Kern Izidor 100 K, Radó Sándor, Győr, anyja, Reichenfeldné szül. Kluger Anna elhunytja alkalmából 50 K, Patak Ignác, Tiszavölgy 100 K, Medák Gézané, Szekesfehervár 300 K, dr. R. M. 100 K, dr. Szőlősi Leó 200 K, Dekner Gyuláné 50 K, Szász Dóri 100 K, Braun Armin 300 K, Váróci Andor 200 K, Gál Miksa 20 K, Werndorfer Henriké, Szombathely 200 K, dr. Dezső János, Nagykovács 100 K, R. A. 100 K, Anikó 30 K, özv. Brett Mártonné 20 K, Grünhut Miksáné 100 K, Weil Mór vezérigazgató gyűjtése. Hozzájárultak: Weil Mór 5000 K, Glücksthal Lajos 5000 K, Kálmán Henrik igazgató 5000 K, Heltai Béla igazgató 2000 K, Kálmán Sándor 100 K, Heumann Samu 1000 K, Rosenfeld Miksa 1000 K, Bittner-Művek, Erzsébetfalva 1000 K, Kurzwil Sándor 500 K, Bodó igazg. 300 K, összesen 21.800 K, Braun Józsefné, Veszprém 500 K, Spierer Rudolfné, Győr 50 K, Fischer Blanka 1000 K, Sonnenfeld Samu, Németlád 50 K, Kun Lászlóné, Nádudvar 200 K, Knöpfler Géza, Jászapáti 200 K, Salamon Mór, Kalocsa 100 K, Szabadi Józsefné, Lengyelóti 100 K, Weisz Ede, Sarkad 50 K, Heumann Sándor 100 K, Gönczi Erzsébet 100 K, Préz Farkas 50 K, Neumann Gyuláné 50 K. — Klaus Imre síremlékére: Dr. Dávid Albin és neje szül. Csillag Irén 2000 K, Singer Ilonka 100 K. — Zsidó leánygimnázium részére: Schlesinger Rudolf, Jánosháza 200 K.

Megrendelte-e már az „Egyenlőség” Naptárát?

Aranyat, ezüstöt, briliánsot vesz és elad a legmagasabb napi árban
Friedländer Armin arany és ékszeráru gyár VII. ker.
Dohány-u. 1/a. Templommal szemben.

ZSOLDOS-TANINTÉZET a legjobban készít elő magánvizsgákra.
Budapest, VII., Dohány-utca 84. Tel.: József 124—47.

HIREK

Zsidóeskü. Élénken nélkülőtünk már egy fontos középkori intézményt, a külön zsidóeskünek visszaállítását. Végre elértük, hogy e gondolattal komolyan foglalkoznak. **Ferdinandy Geyza** nevű egyetemi tanár a Nemzeti Ujságban követeli a zsidóeskü visszaállítását. Ez alkalommal idegen-fajnak nevezi többször a zsidóságot és az orthodox zsidóságot külön is meggyanusítja. Valóban legfőbb ideje, hogy a zsidóesküt, melyet alig pár százada töröltek el, visszaállítsák és vele együtt az inkvizíciót is...

Zsidó autonómia. A nyiregyházi orth. hitközségnél már 28 éve működő **Wider Solem** rabbi állásának minőségét egyes hitközségi tagok vitássá tették, azt állítván, hogy nevezett a hitközségnek nem rabbija (fő-rabbija), hanem csak helyettes rabbija. Komplikálttá tette a kérdést azon körülmény, hogy a felekezeti anyakönyveket nem a nevezett rabbi, hanem a hitközség mindenkori elnöke vezette. Ezen körülmény felhasználásával a hitközség jelenlegi elnöke egy, a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézett beadványában anyakönyvezető-rabbi választásának az engedélyezését kérte. Az ügyet **Vass József** vallás- és közoktatásügyi miniszter személyesen megvizsgálta s a világi és egyházi hatóságok véleményeinek ismételt kikérése után **Wider Solem**et a hitközség teljes jogu rabbi-jának mondja ki, az anyakönyvezető-rabbi választását nem engedélyezi, hanem kötelezősége évi teszt az elnöknek, hogy továbbra is ő vezesse az anyakönyveket.

Nagy adomány az Egyenlőség gyűjtésére. Kaptuk a következő sorokat:

Igen tisztelt Szerkesztő Úr!

Mélyen megrendülve a nagyszámban didergő és éhező iskolás zsidó gyermekek nyomorától, indítatlanul éreztem magamat, hogy szoros baráti körben gyűjtést rendezek az Izraelita Hitközség által indított, a nélkülözhető iskolás gyermekek felségelyezésére irányuló akció javára, amelynek eredményeként van szerencsém 21.800 koronát igen tisztelt Szerkesztő urnak átnyújtani, azon kéréssel, hogy azt rendeltetési helyére elfuttatni sziveskedjék.

Alantikban közlöm még az adakozók névsorát és vagyok, i. l. Szerkesztő ur iránt érzelt nagyrabecsülésem kifejezése mellett, kiváló tisztelettel **Weil Mór**. —

Fentti összeghez hozzájárultak: **Weil Mór** igazgató 5000 K, **Glücksthal Lajos** 5000 K, **Kálmán Henrik** igazgató 5000 K, **Heltai Béla** 2000 K, **Kálmán Sándor** 1000 K, **Heumann Samu** 1000 K, **Rosenfeld Miksa** 1000 K, **Bittner Művek**, **Erzsébetfalva** 1000 K, **Kurzweil Sándor** 500 K, **Bodó igazgató** 300 K. — Ugyanitt jelentjük, hogy erre a nemes célra olvasóink eddig már 50.000 koronát gyűjtöttek az Egyenlőség felhívására, mely összeget átadtuk a pesti hitközség vezetőségének.

Komáromi Sándor özvegye, az elhunyt kiváló író fenkölt gondolkozású hitvese, a közeledő tél gondoljai ellen munkával akar védekezni. Ma, a „nemzeti ajándékok” és „jubiláris alapítványok” idejében mindenesetre tiszteletreméltó, ha egy elismert író özvegye csak azt kéri férje tiszteletéből, hogy aki gyermekét kezdő zongoraoztatásban akarja részesíteni, gondoljon rá is. Lakik: IX., Ferenc-körút 13.

Hová megyünk e héten? Az Omike kulturothonában **dr. Hevesi Simon** főrabbi november 21-én vallásbölcseleti előadást tart. Utána **Turóczi József** verseit és **Futó Gyula** novelláját olvassa fel.

E hó 23-án, szerdán este 6 órakor **Ujpesten dr. Frisch Armin** az Omike kulturothon köznevelődési tanácsosa a görög zsidó műveltségről tart előadást. Ugyanakkor Budán, a budai izr. hitközség tanács-termeiben (II. Fő-utca 12) **dr. Edelstein Bertalan**

rabbi és rabbiképzőintézeti tanár a világteremtés mondáiról értekezik. Az I. M. I. T. első felolvasó estélye november 23-án szerdán este 6 órakor lesz a pesti izr. hitközség termében (VII., Sip-utca 12), amelyen **dr. Venetianer Lajos** Mózesről, **Paldgyi Lajos** verseket ad elő, **Gábor Ignác** pedig **Manuellórol** tart felolvasást. Az előadások díjmentesek. Vendégeket szívesen látnak.

A ferencvárosi alapkötlettel. A ferencvárosi alapkötleteti ünnepségről írt mult heti tudósításunkból kimaradt **Varga Jakab**, **Köhn Vilmos**, **Hoffmann** és **Rosner** neve. A körzetnek tevékeny tagjai és éppen ezért a hitközség nagyjaival együtt járultak az alapkötöz.

Az újpesti nőegylet ötvenéves jubileuma. Az újpesti izraelita nőegyesület november 20-án főnnállásának ötvenedik évfordulója alkalmából nagygyűlést tart. Gyűlés előtt az újpesti templomban hálaadó istentiszteletet rendeznek.

Ügyvédi hír. **Dr. Breuer Oszkár**, volt nagyváradi ügyvéd s a Nagyváradi Kereskedelmi Csarnok jogtanácsosa, ügyvédi irodáját Budapesten, VIII., Üllői-ut 10. sz. alatt megnyitotta.

Kulturst. A józsefvárosi zsidó leányegylet irodalmi délutánja szerda délután félhat órakor a Royal-szálló fehértermében lesz. Részt vesznek: **Dr. Hevesi Simon** főrabbi, **dr. Scheiber Erzsé**, **Kamlóssy Emma**, **dr. Bálint Gyula**, a m. kir. Operaház tagja, **Neumann Elza**, **Sárossy Juliska** és **Fehér Arthur**.

A józsefvárosi zsidó iskolák. A józsefvárosi zsidó elemi és polgári iskolák helyiségeinek ujjaalakítása a hét folyamán befejeződik és vasárnap reggel nyolc órakor már az új helyiségekben folytatják munkájukat. Az elemi fiú- és leányosztályok, valamint a polgári leányosztályok VIII., Szilágyi-utca 5. alatt, a polgári fiúosztályok VIII., Luther-utca 4. szám alatt nyerneek elhelyezést.

A Gschwindt-féle szesz-, élesztő-, likőr- és rumgyár r.-t. alaptőkezesaportása és új részvényei. A Gschwindt-féle szesz-, élesztő-, likőr- és rumgyár r.-t. e hó 9-én tartott közgyűlésén elhatározta az alaptőkének 6.000.000 koronával való felemelését. Az elővételi jog 2:1 arányban 845 korona árban gyakorolható f. hó 11-17-ike között a társaság pénztáránál.

A Borsod-Miskolci és Debreceni István-Gőzmalom r.-t. alaptőkéjét 100.000.000 koronára emelte fel. Minden 4 régi részvény alapján 1 új részvény vehető át 2000 koronáért f. hó 11-től 19-ig bezárólag a Hazai Bank r.-t.-nél Budapesten, vagy a vállalat pénztárainál Miskolcon és Debrecenben.

A Hazai Fatermelő r.-t. igazgatósága megállapította az 1920. üzleti évre vonatkozó mérlegét, amely 13.121.821 korona és 67 fillér nyereséggel zárult. Az igazgatóság az ez évi november 18-ára egybehívott közgyűlésnek részvényenként 37½%-nak megfelelő 150 korona osztalék kifizetését fogja javaslatba hozni. Ugyan-ezen a közgyűlésen a jelenlegi 30.000.000 korona alaptőkét 40.000.000 koronára fogják felemelni.

A Wiener Kommerzial Bank budapesti fiókja részére külön igazgatóságot létesített, melynek tagjai: **báró Gutmann Arthur** nagyiparos, **dr. Latzkó Vilmos** bankár, **Mauthner Ödön** nagykereskedő, **Schmidt József** malomtulajdonos, **Ugron Gábor** v. b. t. t. és **Urban Adolf** udv. tanácsos, valamint a budapesti fiók vezetője: **Sebestyén Richárd** igazgatótanácsos és **Baron Ottó** igazgató. Az intézet legközelebb alaptőkét 200-ról 300 millió koronára emeli fel.

A Pannonia Sörfőző Részvénytársaság Pécselt alaptőkét 10.000.000 koronára emeli fel. Minden két régi részvény alapján egy új részvény vehető át 520 koronáért, folyó hó 16-tól folyó hó 24-ig bezárólag a Hazai Bank r.-t.-nél. Ugyanott kerül kifizetésre a három utolsó üzletév osztaléka fejében 78 korona.

BUTOR

U 25 sima (tele) hálószoba jávorfa, topolyafa, citromfa, kőris, mahagoni stb. faemekből,

T 15 ebédülő cippendalle, diófa, paliszander, tölgyfa stb. legfinomabb kivitelben.

O 1921. november hó 30-ig 50% napiáron alul eladatlak.

R BEHR műasztalos, VI., Andrássy-ut 60. Csengery-utca sarok.

Perzsaszőnyegek jutányos árban kaphatók ::
PARDÓ és **CAMHI** cégénél Budapest, V., Nádor-u. 9.

NAPTÁR

Vasárnap, november 20, hétfő 19, kedd 20, szerda 22, csüt. 23, péntek 24, szombat 25. — Heli szidra: Chájé Szoro (M. I. 23—25. f. 18. v.). — Háftoro: Vehamelech Dovid zokén (Kir. I. 1. f. 1—35. v.). — Szombat bejövetele: 4 ó. 10 p. Kimenetele: 4 ó. 50 p.

Főszerkesztő: Dr. Szabolesi Lajos.
Felelős szerkesztő: Dr. Gedő Árpád.
Felelős kiadó: Gáspár Márk, igazgató.

Első Szegedi Fataipu Papucs, Házicipő (komó) Ipartelep

Szeged, Mars-tér 8. sz.

Ajánlja készleteit:

Fataipu papucsokat, szövet fejjel, háboru előtti anyag, vászonbélés, páronként 8—16 sz.-ig . . . **45 kor.**
Házi cipőket 35—45 sz.-ig vastag szövet-talp, kézi alsótalp-varrás **65-70 kor.-ig**

Kereskedők, szállodások, internátusok, kórházak, valamint placi árusoknak árengedmény.

Tessék egy próbarendelést eszközölni. Ha az áru nem felel meg, úgy az összeget postán visszatértem, vagy utánvétellel visszafogadom.

Előkészítő

tanintézet VIII., Rökk Szilárd-u. 17. Decembri vizagákra legbiztosabban előkészítünk vidékieket is. Korrepetáció.

Ha vas-, rézbutor, sodrony-ágybetétre szükség van, csiszoltatni akarja, forduljon bizalommal **LEBOVITS OSZKÁR** vas- és rézbutor lakatosmesterhez. Budapest, VI., Izabella-u. 41. Telefonhívó: 127-35

ZSÁK

ponyva, zsinag kaphatók **SCHILLINGER MIKSA R.T.** Budapest, V., Rudolf-rakpart 7. sz. Zsák- és ponyvaköloszítés.

Dacára a magas dollárnak jutányosan és nagyon jól lehet étkezni **BLAU SAMUEL** orthodox kóser vendéglőjében (Budapest, VI. ker., Laudon-utca 1. sz.) Előnyös előfizetés pestieknek. — Útravaiók. — Speciális vacsorák: Kitünő libamáj és szegedi halászlé.

ATLAS-PALA

legkiválóbb minőségű

TETŐFEDŐ-ANYAG

gyári, gazdasági és magánépítkezésekhez, régi cserép-zsindely; tetők átfedéséhez; bármely mennyiségben

azonnal kapható

„ATLAS“

ASBESTCEMENTPALAGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁGNÁL,
Budapest, V., Dorottya-utca 6/a. szám.

Sürgönycim: Palatlas. Gyár: Budafok. — Telefon 170-60.

Valódi Atlas-Pala „ATLAS“ jelzéssel van ellátva

Központi szeszítő- és szeszgyár-berendezéseket, palinkafőző-üstöket és mosó-üstöket vörösrézből minden méretben a legjobb kivitelben, legjutányosabb árral szállít a 23 év óta fennálló cég: **ARANYI ADOLF** rézműgyára Ujpest, Lőrinc-utca 7. sz. Telefon 75-00.

Kárpitosbutorok bőrből, gebelinből, moquette-ből, függönyök, teljes szalonszobabereendezések legjobb kivitelben
BODONYI JENŐ
Kárpitosmesternél Budapest, VIII., Üllői-ut 12. sz.

Husvéti cukor. A sárvári cukorgyár által Fischer Tóbiás sárvári orthodox rabbi felügyelete alatt gyártott **husvéti cukor** szétosztását **ROSENTHAL ZSIZMOND,** Sárvár, eszközli. Előjegyzések már most elfogadtnak.

Feiwele Lipót Utódai
Első m. kir. szabad. Iskolapad-gyár.
Iskolaberendezések, tornakészülékek és óvodabutorok gyártása
Budapest, X. ker., Kolozsvári-utca 13.
Képes árjegyzék ingyen!

Füredi szücsmester. Bárkinél olcsóbban alakít, javít és fest. Budapest, VI. ker., Szondy-u. 5. (Teréz-körút sarok)

Bartos Mór 10 éves külföldi tapasztalataim felhasználásával készítek a legkényesebb igényeknek is megfelelő minden a szücs-szakmába tartozó munkákat. Budapest, VII., Dehán-utca 84. Telefon: József 73-32.

Legolcsóbb bevásárlási forrás

Női gyapju kötött kabátok
Női lőrnadrágok
Harisnyák, kezttyák
Gyermek patent-harisnyák
Női, férfi és gyermek fehérneműk
Leány- és flu-garnitúrák

Gyapju kötött bluzok 560 ker.

LURÁCS és PÁSZTOR

Budapest, Egyetem-u. 11. Gróf Károlyi-palotával szemben.

Butorát mindenki

most szereze be: VI., Andrassy-ut 52. Bejárat Eötvös-utczából. Hátók, ebédliők, uriszobák, konghák, szalonszobabereendezések olcsón, legjobb kivitelben. Csomagolásról, szállításról gondoskodunk. 6726

Egy bank sem váltja be külföldi pénzeit magasabb áron és nem teljesíti tőzsdéi megbízásait lelküismeretesebben, mint **GERGELY TESTVÉREK bank- és váltóüzlete** VII., Rákóczi-ut 54. szám (a Rókus-kórházzal szemben). TELEFON: József 116-20.
GYŐZŐDIEK MEG RÓLA SZEMÉLYESEN.

Első kecskeméti konzervgyár
magyarországi vezérképviselője
BECK JAKAB Budapest, VII. ker., Izabella-u. 1. Telefon: József 21-27.

PÁLYÁZATOK

Díjazás: Minden szö egyszerű beiktatása 5 K, vastagon szedett betűk-ből 8 K. Pályázatok felvétele: Lipót-körút 26.

A kolozsvári hr. hitközség produvezetői-titkári állásra pályázatot hirdet. Pályázhatnak oly egyének, kik a hitfelkezesi élet alapos ismerői és a hitközségi froda önálló vezetésére képesek. Pályázati kérvények kelően felszerelt okmánymátsolatokkal f. évi december 15-ig nyújtandók be. Fizetés megegyezés szerint. A megválasztott egy évi próbaidő után véglegesítetténi fog. Hittoktatásra képesítettek előnyben részesülnek. Kolozsvár, 1921 nov. 3-án. (5682 Marcheswan 2-án.) Az elől-íróság. 945

Az abaujezsántói orth. hitközségben szigorúan vallásos, kellemes hangu kántor-metsző azonnal felvétetik. Javadalmazás: megegyezés szerint. Fülöp Izidor, elnök. Stern Adolf, titkár. 959

A saigetvári hr. hitközség egy azonnal betöltendő előimádkozó, metsző és eljáró állásra pályázatot hirdet. Pályázótól megkívántjuk, hogy 40 éven aluli magyar honpolgár, sóchet ubódek vekőre, mohel legyen, mely utóbbi három elismert rabbitól nyert képesítéssel kell igazolni. Javadalmazás megállapodás szerint. Kelőleg fele-nyek alulírott elnök címere azonnal küldendők be. Utiköltség csakis a meghívottnak térítettik meg. Kardos Gyula, hitk. elnök. Stamer Hen-rik, hitk. titkár. 950

Alulírott orth. hitközség metsző és előimádkozói állásra pályázatot hirdet. Javadalmazás megegyezés szerint. Utiköltség csakis a meghívott-
nak fizetetik meg. Pályázati határidő hat hét. Földes (Hajdu vm.), 1921 nov. 8. Hoffänder Herman, hitközségi elnök. 958

A jászényszarui hr. hitközség egy azonnal betöltendő metsző, elő-
imádkozó és szemesi állásra pályázatot hirdet. Javadalmazás a drága-
sági pótlék betudásával havi 1500 K, egész sechita, lakás és mellékjöv-
elem. Pályázók képesítésük mátsolatával felszerelt kérvényüket azon-
nal küldjék be. Utiköltség csakis a megválasztottnak térítettik meg.
Jászényszaru, 1921 november 10. Ungváry Lajos, hitk. elnök. Gold-
mann Sándor, hitk. jegyző. 1742

Orth. Izraelita hitközségünk elsőrendű sóchet ubódek menakeri ál-
lásra pályázatot hirdet. Fialat, magyar honos, három elismert orth.
rabbitól kabolással bírök e hó végéig kor és családi állapot megjelö-
késével pályázhatnak. Fizetés megegyezés szerint. Utiköltség a meghí-
vottnak megtérítettik. Békéscsaba, 1921 nov. 10. Markovits Zsigmond,
hitk. elnök. 971

A kesztelyi hr. hitközségnek megüresedett szemesi-metszői állás
sürgősen betöltendő. Pályázhatnak 40 évnél lehetőleg nem idősebb mag-
yar állampolgárok, akik képzettségüket három elismert rabbitól
nyert kabolóval igazolni tudják, mohel előnyben részesül. Hitközségünk
megfelelő egyének a természetbeni lakáson kívül fizetés és mellékjöv-
vedelmek által biztos, jó egzisztenciát nyújt. Pályázati határidő novem-
ber 30. Kesztely, 1921 november 10. Erdős József, elnök. Szabó Ká-
roly, jegyző. 973

Kántori állás betöltendő a VII. Bethlen-téri Templomegyesületnél
(VII., Bethlen-tér 2.). Pályázhatnak zöncileg képzett, énekarral imád-
kozó kántorok. 980

Glaser Mihály szücsmeister, Izabella-u. 68.
(Aradi-utca sarkán.)
Alakit, javit, fest. Nagy raktár készárukban. Etadás
nagyban és kicsinyben

Orth. כבוד baromfi, elsőrendű zsrilvak, a pesti
orth. rabbinátus felügyelete
alatt; valamint mindenféle füstöltáru elsőrendű minőségben. Budapest,
V. kerület, Visegrádi-utca 20. **Szeftálnát.**

Igazg. Keleti és Ribner **FŐVÁROSI ORFEUM** Nagy-
mező-u. 17. sz.
A rendkívüli nagy új novemberi műsor.
Kezdeté este 1/3 óraker.

Fűszer- és csemegeárúkat
vásároljon
az **Edelstein** fiókjaiban

**PYRAM TERPENTINES CIPŐ-
KRÉMET HASZNÁLJUNK**

Import Tűzifát a legolcsóbb napiárban fuvertélen-
kint házhoz szállít Rossmann gőzfűtőtelep V, Korallt-u. 15

Ahol igazán olcsó!
Férfi- és
női gyapjuszövetek,
zeilr, vászon, kanavász és minden-
nemű mosó-áruban. Nagy választék
szelyem- és bélés-áruban.
Külön nagybanl osztály.
Nemzeti Nagyáruház
Budapest, VII. ker., Király-utca 7.

Kartellen kívül
IVRIA Biztosító Részvénytársaság
Budapest, VI. ker., Teréz-körút 9. szám
(volt Batthyány-palota)
Interurbán telefon: 143-29, 20-41 és 183-41.
Részvénytőke 10 millió K.
A biztosítás minden ágával
a legolcsóbb díjletelek mel-
lett feglalkozik. Szombaton
és zsidó ünnepeken zárva.
Kérjen árajánlatot!

Kartellen kívül
SZÁNTÓ MÓR
Budapest, VI., Rózsa-u. 80/E.
Telefon: 174-88. Sürgőycim: Ventii.
Vascsövek minden méretben
és mennyiségben.
Vízvezeték és fürdőbe-
rendezési tárgyak telepe.
Mindentéle szivattyúk raktár.
Ártergyék ingyen és bérmentve.

Legmodernebb cipő-szalón
készít mérték után és raktáron tart a legkénye-
sebb igényeket kielégítő angol, francia cipóket
Cseh Ferenc Budapest, VI., Andrásy-ut 61. sz.
Oktogon-tér.

MŰBÜTOROK
nagy vá-
lasztékban **LAX N.** butoráruházában, Vörösmarty-ntca
1. szám. Magyar színház közelében.
Tel.: József 124-45. Alapítva 1897.

APRÓ HIRDETÉSEK

Hirdetési díjazás: Minden szó egyszeri beiktatása 6 K, vastagon szedett betűkből 10 K. Apró hirdetések felvétele: Lipót-körút 26. Jelligés levelek kettős borítékban ugyanoda intézendők.

KOSSÁK UTÓDA KOMÁROMI. Elismert, régi előkelő és modern műterem. Gyermek- és hölgyfelvételek, családi csopori kepek. Kossuth Lajos-utca 12. 481

MODERN PARÓKÁKAT legfinomabb kivitelben és mindennemű hajmunkát kihullt hajból is készítenek, Gránfeld hölgyfodrász, parókakészítő, a volt Visó és Grünfeld-cég birtagja, Hajó-utca 3. (Bélyváros.) 488

VASBUTORT, REZBUTORT. gyermekocsit, sodrony ágybetétet, matracokat legolcsóbb gyári áron szállít. Klein Gyula és Társa vasbutorgyár, Dob-utca 58. sz. (Erzsébet-körút mellett.) 637

AMERIKAI FOGAPOLÁS. Hidak, amerikai porcelán fogkoronák 600-tól, műfog, kaucsukba 200, reform system műfogak 350, aranykorona 800-tól, porcelán tömés 250, cementplomba 100, ezüst 150 K. Vidékieknek soronkívüli ellátás. Fenyvesi Menyhért fogászintézet Budapest, Ráday-utca 5. (Calvin-tér mellett). Telefon: József 111-48. 835

TANONCOT jó, vallásos házból vegyeskereskedésben teljes ellátás mellett azonnali belépésre alkalmazok. Szombat és ünnepeken zárva. Ajánlatok: Neustadt Samu, Cselldömök címre. 925

Ha PARÓKÁT akar nagyon olcsón készíttetni vagy venni, valamint fonatokat, frizetteket, hajrészeket, úgy forduljon csakis Hnu Malvinhoz Budapest, Király-utca 3. 942

RUHASZALONNAL, huszeder koronával bíró hajadon férjhez menne vallásos, egzisztenciával bíró uriemberhez. Lehet özvegy is. „Házias” jelleggel kiadóba. 969

EGY jó leányt keresek, aki németül, héberül és magyarul tud és első polgárra előkészítendő 13 éves leányomat. Családtagnak tekinteném. Fizetés megegyezés szerint. Cím: Weisz Ignác, Zselickisfalud (Somogy megye). 956

EGY olasz öltűros (Viola-Gamba) és egy olasz mesterhegedű olcsón eladó: Komáromi József, Szolnok. 962

KERESEK tanyára izr. kisaszszonyt két gyermek mellé, ki a gyerekeket II-III. oszt. magán-uton előkészíti s héberre is tanítja. Fizetést igényelt Nasch Ignác gazdasági intézőhöz küldje be Tunyog, Szatmármegye. Állását azonnal elfoglalhatja. 963

KERESEK intelligens német lányt 11 és 8 éves leányaim és 6 éves fiám mellé, ki varri és a háztartásban segítkezni tud. Szekulesz Mórné, Kiskörös. 955

KERESEK 17 és 9 éves leányaimhoz intelligens izraelita zongora- és kézimunka tanítót, németül beszélőt. Családi otthon megfelelő fizetéssel. Halmos József körjegyző, Pony (Abaujtona). 954

ELEGÁNS ruhát 700 koronáért, kosztümöt, köpenyt olcsón varrok. Ugyonk-utca 17, I. 4. 1741

TANITÓNÓT keresek harmadik elemista oktatására vidékre. Cím: Márkus Ignác Jánospuszta, u. p. Szokolya (Hontmegye). 1740

FIATALEMBER, az összes irodalmunkban jártas, több évi gyakorlattal, vidéken vagy uradalomban megfelelő állást keres. 1739

MEDIKUS (praematurus) mindennemű tanítást vállal. Garay-utca 16, II. 12. 1737

IV. ÉVES kereskedelmi hallgató reggeltől és lakásért korrepetálást elfogad. Barabás, Falk Miksa-utca 4, I. 2. 1738

MEZŐGAZDASÁGBAN vagy erdőgazdaságban jártas nős, izraelita azonnal alkalmazást kaphat Budapest közelében. Cím a kiadóban. 1733

URAK, hölgyek napi 300 korona jövedelemmel állást nyernek. Világirodalom, IV., Magyar-utca 40. Jelentkezés este négy és hat között. 927

SZÁZSZÁZALEKOS tüdővésztes rokkant őrmester, ki családjával (pícnny beteg gyermekével) késébe-éjő nyomorban van, esedezik, hogy nyomorán segítsenek. Szives adományokat: Holczér A. rokkant őrmester Budapest, IX., Üllői-ut 109, I. em. 17. címen kéri. 1733

FISCHER házassági ajánlatát megbízhatók és elsőrendűek. Megbeszélés naponta 9-12 és 2-6-ig. Címeket nem közöl, fényképet nem ad. Dohány-u. 68, III. 14. 1730

URILÉNYOMAT egymillióval férjhez adnám. Megbízottam Fischer, Dohány-u. 68, III. 14. 1746

JÖMENELELŐ ügyvédi irodám és utasban berendezett lakásom van. Jobb családból nősnélem. Megbeszélés Fischernél, Dohány-u. 68, III. 14. 1747

NŐSÜLNE tízmillióval rendelkező fiatal uriember, 40 éves földbírtokos, 55 éves gyáros, fiatal, önálló praxissal rendelkező orvos, ügyvéd, nagykereskedő. Megbeszélés naponta 9-12 és 2-6-ig Fischer-nél, Dohány-u. 68, III. 14. 1748

LEGKÉNYESEBB izlésnek is megfelelő házassági ismerkedési par-diansz diszkrétan létrehoz Fischer. Címeket nem közöl, fényképet nem ad. Megbeszélés naponta 9-12 és 2-6-ig Dohány-u. 68, III. 14. 1749

EGYSZERŰ szakácsnő, ki önállóan főz, azonnal felvétetik, esetleg mint bejáró. Goldmann, Vilmos császár-ut 14. 977

KIVÁLÓ képzettségű egyetemista urisaládnál oktatást vállal. „Megbízható” jellegre. 1752

SZABÓTANONC teljes ellátással felvétetik. Harisköz 5, Néger. 976

BENŐSÜLNE 34 éves, előkelő családból származó, tisztességes, intelligens, vasszorgalmu, telefonnal, irodával rendelkező, érettségizett kereskedő fiatalember, reprezentáló megjelenéssel. Keresi budapesti, okvetlenül előkelő család (gyáros, nagykereskedő) feltétlenül intelligens, megértő, szíves nővel 24-28 éves leányát. Választ „Előkelő család” jellegű a kiadóba. 1733

EGY zsidó rokkant katona, volt adóhivaialnok, nagy szegénységben kéri hitsorsosait, segítsék őt adományokkal, hogy családjával együtt megszállott területre hazamehessen. Adományokat a kiadóhivaialt továbbít. 1733

13 ÉVES polgárit végzett fiamat egy szigoruan vallásos textil- vagy bórkereskedőhöz gyakornoknak adnám. Ajánlatok „Szombaton zárva” jellegre. 972

EGYETEMRŐL, kizsorzult, jelesen érettségizett leány vállal magántanítást, korrepetálást. Perfekt német. Főszak: fizika, matematika. Nofelejts-utca 59, I. 15. 1744

FÉRJHEZ MENNE nagyon intelligens, jó lelki, vallásos, huszonhétéves urileány biztos egzisztenciájú urhoz. Lehet idősebb is, vagy családos özvegy. Leveleket „Othon” jellegre kiadóba kérék. 1746

JÓ MEGJELENÉSŰ izr. soltőr azonnali belépésre állást keres. Ajánlatok özv. Wilcesk Károlyné, Kalocsa küldendők. 974

TELJESEN árva vidéki fiút, 14-15 éveset, nagykereskedésben részére felvevelem ruházom, ellátom. Vadas, Klauzál-utca 23. 984

HÁZASSÁGKÖZVETÉSI irodát nyitottam. Eredményes közvetítés. Utólagos díjazás. Előzetes költségek nincsenek. Jelleg: „Amerikai systema”. 1759

TANITÓNÓ (izr.) háztartásban, gyermeknevelésben perfect, anyahelyettesnek menne. „Tanítónő” Andrassy-ut 41. 1754

NEVELŐNŐ felvétetik december 1-re magántanuló III. és I. polgárista leánykám és IV. elemista fiam mellé. Német tudás megkívánatik. Ajánlatok igény-megjöléssel Weisz Károly Uri (Pestúgye). 1755

LAKÁS ellenében egy németajkú nőt, lehetőleg tanitónőt keresek, ki 10 éves fiamat német nyelvű tanítaná. Podmaniczky-utca 21, III. 33. 1756

FÉRJHEZMENEENDŐK Házau-landók! Előlegrendszer nemesi Csakis: „Schadchenne” jellegre írjuk kiadóhivaialba. 1757

NŐSÜLNE azonnal rendelkező két kereskedő. — Férjhez menne 33 éves leány 500 dollár hozomány-nal. Megbízott: Korányi, Aradi-utca 22. 1758

ZSIDÓ körök házasságkövetője: Brelner Dávid ügynöksége Pápa, Szentlilom-utca 8. 981

MAGYAR DIVATCSARNOK, VII., Rákóczi-ut 74.

ÁRBAN, MINŐSÉGBEN SZENZÁCIÓ!

MÉTERÁRUOSZTÁLY:

Flanellek ... 88 K
Duplaszéles gabardion ... 270 K
Gyapjukelmék, 140 cm. sz. még mindig 490 K
Bársony, minden színben ... 350-tól
Nadrágbársony (cord) ... 450 K
Köténylúster, sötétk., fek., 80 cm. sz. 270 K

URI DIVATOSZTÁLY:

Férfizokni ... 30 K
Férfiing 2 gallérral ... 325 K
Szörme bélelt bőrkezttyü ... 650 K
Horgolt nyakkendő ... 85 K
Selyem gallérvédő ... 150 K
Kötött sportspakák ... 120 K

NŐI DIVATOSZTÁLY:

Női trikókezttyü ... 75-95 K
Női kötött harisnya ... 42 K
Börbélelt kezttyü ... 450 K
Női kötött gyapjú kabát ... 1450 K
bluz ... 490 K
Gyapjusál és sapka ... 850 K

Pécsi bőrkezttyükből újabb szállítmány érkezett!